

Rakennushistoriaselvitys

Seutu-Sokos

Helsinki 31.7.2015

ark-byroo

Tilaaja

Lemminkäinen Talo Oy

Kiinteistökehitysjohdaja Jesper Lindgren

Konsultti

Arkkitehtitoimisto ark-byroo

Kustaankatu 3

00500 Helsinki

marianna.heikinheimo@arkbyroo.fi

www.arkbyroo.fi

p. 010 2350 566

Työryhmä

Marianna Heikinheimo, arkkitehti SAFA ARK 950, KuvM / vastaava rakennustutkija

Annina Kivikari, graafikko MA / taitto

Sami Heikinheimo, OTK / dokumentointivalokuvaus

Nykytilavalokuvat

Sami Heikinheimo, ark-byroo

Kannen kuva

Etukansi: PL

Takakansi: Ravintola Lohen ulkomainos vuodelta 1962. SOK.

Suoritusajankohta

Työ on suoritettu ajalla maaliskuu – heinäkuu 2015.

© Arkkitehtitoimisto ark-byroo

Käytetyt lyhenteet

LKY	Lohjan kaupunki, Ympäristötoimi / Kaavoitus
LKA	Lohjan kaupunki, Kaupunginarkisto
LM	Lohjan kaupunki, Kaupunginmuseo
MFA	Arkkitehtuurimuseo
MML	Maanmittauslaitos
SSO	Suur-Seudun Osuuskauppa
PL	Pauli Lehtisen yksityisarkisto
SOK	S-ryhmän arkisto

Sisällys

1. Johdanto	4
1.1 Kohde	4
1.2 Tehtävä	4
1.3 Perustiedot	5
2. Asemakaavahistoria	6
3. SOK:n tavaratalot	9
3.1 Mallia Ruotsista	9
3.2 Sokos- tavaratalot 1950–1970-luvulla	10
4. Seutu-Sokos	12
4.1 Osuuskauppa Seutu	20
4.2 SOK:n rakennusosaston arkkitehti Pauli Lehtinen	20
4.3 Uudisrakennus 1959	21
4.4 Laajennus 1970–71	33
4.5 Laajennus 1984–1987	35
4.6 Muutoskaaviot	36
5. Nykytila	34
Sisätilakatselmus	34
Julkisivujen inventointi	40
Pihat	47
6. Yhteenveto	56
Lähteet	57
Liite: Rakennusluvat	58

1

Johdanto

1.1 Kohde

Rakennushistoriallisen selvityksen kohteena on Lohjalla keskustassa Suurlohjankadun varrella sijaitseva, 1959 valmistunut Sokoksen tavaratalo, joka on Osuuskauppa Seudun rakennuttama ja SOK:n rakennusosaston arkkitehdin Pauli Lehtisen suunnittelema. Sen paikalta purettiin osuuskaupan vanha, puinen päämyymälä. Tavarataloa on laajennettu merkittävästi 1970- ja 1980-luvulla.

1950-luvulla elintason nousu, muuttoliike kaupunkeihin ja auton yleistymisen tukivat kehitystä entistä suurempiin ja monipuolisempiin kaupan keskittymiin. Tavaratalo edusti uudenlaista myymälätyyppiä Suomessa 1950-luvulla. 1960-lukua voi kuvata tavaratalojen kulta-ajaksi ennen markettien yleistymistä ja SOK oli Suomen johtava tavaratalojen kehittäjä. Keskusliike SOK kehitti niitä yhteistyössä osuuskauppojen kanssa.

1.2 Tehtävä

Tämän asemakaavoitusta palvelevan yleispiirteisen rakennushistoriaselvityksen tavoitteena on esitellä Seutu-Sokoksen tavaratalon rakentamisaikajan kulttuurihistoriallinen viitekehys, suunnittelijat, rakentamiskäytännöt, muutokset ja rakennuksen säilyneisyys. Kiinteistön omistaja Suur Seudun Osuuskauppa haluaa rakentaa rakennuksen paikalle uuden myymälän.

Merkittävimpiä arkistolähteitä olivat Lohjan kaupungin kaupunginarkisto, missä säilytetään rakennuslupa-asiakirjoja, S-ryhmän arkisto Helsingissä ja arkkitehti Pauli Lehtisen yksityisarkisto, mistä saimme lainaksi tavaratalon rakentamisaikainen valokuva-albumin. Kirjallisina lähteinä käytimme SOK:n historiikkeja, Osuuskauppa-lehteä, SOK:n vuosikertomuksia, Osuuskauppa Seudun historiikkia, Pauli Lehtisen haastattelua 2007 ja tutkimuskirjallisuuden osalta Lisa Brunnströmin ruotsalaisen KF:n rakentamista käsittelevää teosta *Det svenska folkhemsbygget*. Käytetyt lähteet käyvät ilmi lähdeluettelosta ja tekstissä on käytetty alaviitteitä.

Luku kaksi käsittelee rakennuspaikan vaiheita asemakaavoituksen valossa, luku kolme SOK:n tavaratalorakentamista ja -arkkitehtuuria, luku neljä itse tavaratalorakennusta, sen rakennuttajaa, suunnittelijoita, ratkaisua ja muutosvaiheita. Luvun neljä lopussa on esitetty asemapiirrosta sovellettu kaavio korttelin muutosvaiheista. Paikan päällä suoritettujen sisä- ja ulkotilojen säilyneisyys katselmuksen havainnot on esitetty luvussa viisi yhdessä dokumentointivalokuvien kanssa. Valokuvien ottopaikat on merkitty pohjakäytöihin. Luku kuusi on synteesiin pyrkivä yhteenveto.

1.3 Perustiedot

Kohteen nimi	Sokos 1996–
Vanhat nimet	CitySokos 1987–1996 Seutu-Sokos 1959–1987
Osoite	Suurlohjankatu 9–13, 08100 Lohja
Kaupunginosa	1
Kortteli	43
Tontti	15

Päävaiheet

Uudisrakennus 1959	Rakennuttaja	Osuuskauppa Seutu
	Arkkitehti	Pauli Lehtinen, SOK:n rakennusosasto
Laajennus 1970–1971	Rakennuttaja	Osuuskauppa Seutu
	Arkkitehti	Rauno Raunio, SOK:n rakennusosasto
Laajennus 1984–1987	Rakennuttaja	Osuuskauppa Seutu
	Arkkitehti	Reima Ruokonen, SOK:n rakennusosasto

Laajuustietoja

Kerrosala yhteensä	7881 m ²
Kerroksia	2 kerrosta, kellari ja ullakko

Käyttö

Samalla paikalla on toiminut osuuskauppa vuodesta 1926 alkaen.

2015	kellari	tilat tyhjiällä
	1. kerros	S-market ja Amarillo-ravintola
	2. kerros	Sokos-tavaratalo ja toimisto

Asemakaava

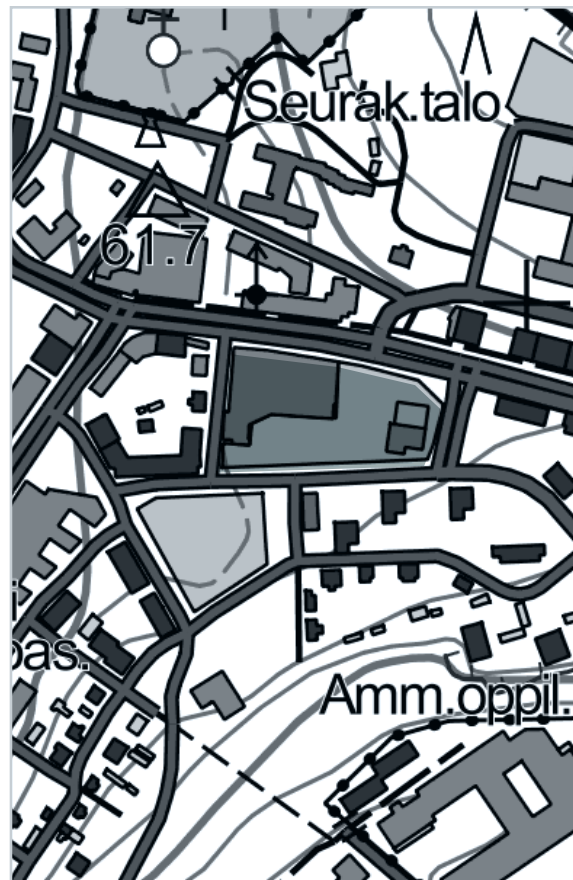
Sokoksen tavarataloa koskee asemakaava 249, joka on vahvistettu 1.9.1987. Rakennus kuuluu liikerakennusten korttelialueeseen (KL-14).

Omistus

Suur-Seudun Osuuskauppa. Osuuskauppa Seutu ja Salon Seudun Osuuskauppa fuusioituivat 2004 ja muodostivat Suur-Seudun osuuskaupan.

Rakennussuojelu

Rakennusta ei ole suojeltu.

Peruskarttaote MML.

2

Asemakaava- historia

*Tämä luku käsittelee korttelin 45 ja erityisesti Sokoksen tavaratalon rakennuspaikan asemakaavoi-
tuksen vaiheita. Rakennuspaikka on osoitettu yleisten rakennusten korttelialueeksi jo Lohjan kes-
kustan ensimmäisessä, 1931 vahvistetussa, arkkitehti Birger Brunilan laatimassa asemakaavassa.
Seuraavissa asemakaavoissa Lohjan Sokoksen rakennuspaikka on kuulunut liikerakennusten aluee-
seen. Rakennuksia ei ole suojeltu.*

Brunilan kaava

Birger Brunilan 1929 suunnittelema asemavaa-
va kaava vahvistettiin 30.12.1931.

Kortteli 43, joka rajautui Suurlohjankatuun, Keskilohjantiehen, Nyyrikinkatuun ja Vihdin-
katuun, kaavoitettiin yleisille rakennuksille. Rakennusala sijoittui kadun varteen korttelin
kaikille laidoille. Korttelin sisälle oli käynti Vihdinkadulta ja Nyyrikinkadulta. Kaavakar-
tassa näkyy vanhempi, pientalovaltainen ra-
kennuskanta.

Asemakaava 14

Sisäasiainministeriön 7.6.1950 vahvistama.

Kortteliin on esitetty vastaava kolmekerrok-
sinen liikerakennus kuin Brunilan kaavassa,
mutta Vihdintien puolella on yhtenäinen ra-
kennusvolyyymi. Kaavakartassa näkyy yhä van-
hempi, pientalovaltainen rakennuskanta.

Asemakaava 67

Sisäasiainministeriön 22.5.1958 vahvistama.

Suunnitelma päivätty 17.12.1957. Vihdinka-
dun varteen on piirretty rakennusala kolme- tai
nelikerroksiselle asuin- tai liikerakennukselle,
joka on porrastettu niin, että Nyyrikinkadun
kulmaukseen on piirretty pieni aukio. Raken-
nettaessa oli noudatettava 17.12.1948 vahvistet-

tua rakennusjärjestystä. Rakennuksiin ei saa-
nut sijoittaa tehdashuoneistoja.

Tontti 12, jolle tavaratalo rakennettiin, muodos-
tettiin tiloista 4:265, 4:266, 4:260 ja 4:549 mittauk-
sessa, jonka Sisäasiainministeriö vahvisti 22.5.1958.
Osa tontista muodostettiin katualueeksi.¹

Asemakaava 153

Sisäasiainministeriön 6.11.1970 vahvistama.

Kortteli 43 jaettiin kahdeksi. Tavaratalon laajen-
nusta varten muodostettiin kortteliin 43 b tontti
numero 1 tonteista 4, 8a ja 12.²

Asemakaavan suunnitteli arkkitehtuuritoimis-
to Salonen-Ylinen. Kortteli 43 on jaettu kahtia.
Sokoksen tavaratalo sijaitsee korttelissa 43b, joka
kuuluu liikerakennusten korttelialueeseen. Pi-
hoille saa sijoittaa pysäköintiä ja rakennuksessa saa
olla enintään kaksi asuntoa rakennuksen huollolle
tarpeellista henkilökuntaa varten. Tehokkuuslu-
ku [e] on yksi. Ajoliikenne korttelirajan kohdalta
on kielletty Suurlohjankadun ja kortteleiden 43b ja
43 c läpi kulkevan tien varrella. Nyyrikinkadun ja
Vihdinkadun kulmassa on pieni aukio.

1 Ote Lohjan tonttikirjarekisteristä 4.3.1985. SSO; Tontinmit-
tauskartta, jossa merkintä "Saap. 21/11 1958". SOK.

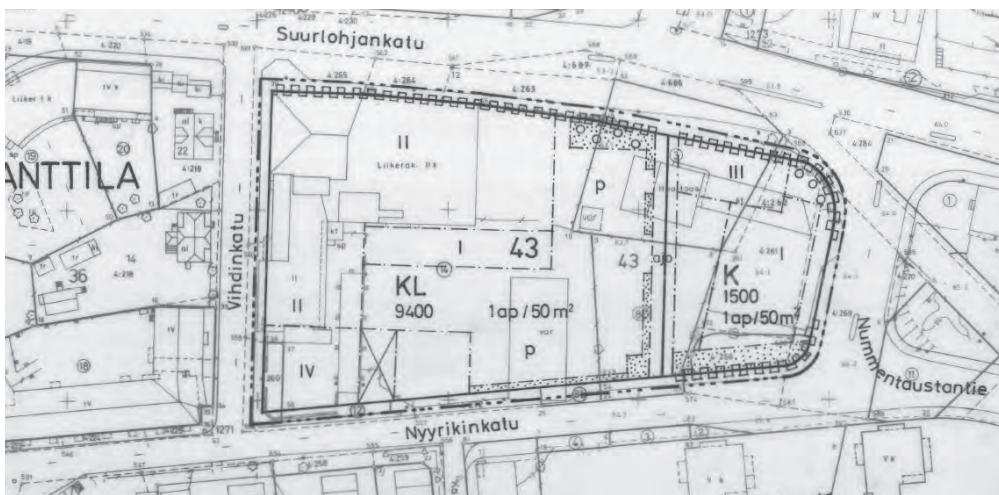
2 Pohjakartta Mikko Nurminen 1968. LKA.

Ilmakuva Suur-Lohjankadun puolelta, jossa näkyy tavaratalon pääsisäänkäynti, vuodelta 1961. Ilmakuvassa näkyy tontilla sijainnut vanhempi kaksikerroksinen, rapattu rakennus, joka purettiin 1970-luvulla kun tavarataloa laajennettiin. LKAA.

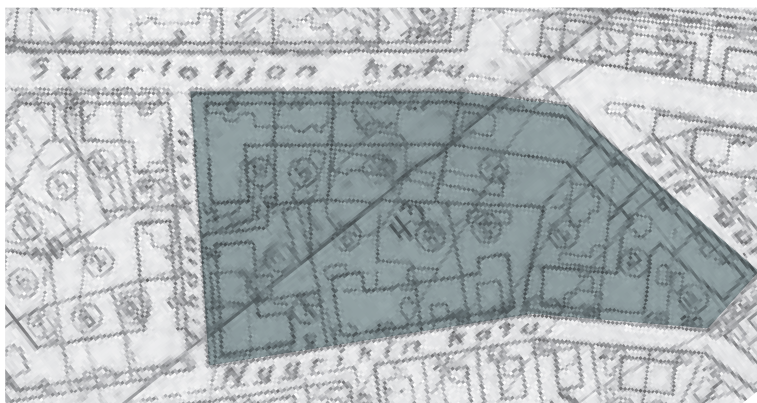
Ilmakuva pihan puolelta on otettu 1960-luvun alkupuolella. Tavaratalo sijoittui Vihdinkadun varteen korttelin levyisenä. LKAA.

Nykyinen, 1987 vahvistettu asemakaava 249. LK.

Ote Brunilan 1931 hyväksytystä kaavasta. LK.

Ilmakuva 1948 Lohjan korttelin 43 kohdalta. LK.

Asemakaava 195

Asemakaava 195 on Lääninhallituksen 18.6.1979 vahvistama. Suunnittelijana oli Jaakko Ylinen 30.3.1978. Sokoksen rakennuspaikka on liikerakennusten korttelialue, jossa kaksikerroksisen osan rakennusoikeus on 5540 ja nelikerroksisen osan suurin sallittu kerrosala on 3280 neliömetriä. Rakennusala ulottuu tonteille 11 ja 12.

Korttelissa suoritettiin tontin mittausta 1979, jossa uusi tontti numero 14 muosostettiin tavaratalon laajennusta varten tonteista 8b, 12 sekä tiloista 4:260 Työvoima, 4:263 Viljanen, 4:264 Toivo, 4:265 Koski, 4:266, 4:272 Tammi, 4:549 Keskimaa ja 4:550 Keskimaa I.³

3 Tonttien 13 ja 14 tonttijaon muutos 10.8.1979. SSO.

Asemakaava 249

Vahvistettu 1.9.1987, on edelleen voimassa.

Kortteli 43 jakautuu kahteen osaan. Sokoksen tavaratalon rakennuspaikka kuuluu liikerakennusten korttelialueeseen. Kaksikerroksisen liikerakennuksen rakennusoikeus on 5540 kerrosalaneliömetriä ja nelikerroksisen 3280 neliömetriä. Tässä Sokoksen kohdalla on rakennettava on rakennettava yksi autopaikka 50 m² liikekerrosalaa tai ravintolan 10 istumapaikkaa kohti.

3

SOK:n tavaratalot

3.1 Mallia Ruotsista

SOK:n johtokunnan jäsenet Lauri Hietanen ja Kallervo Salo hakivat tavaratalotoiminnan käynnistyessä oppia USA:sta ja Ruotsista, missä erityisesti Kooperativa Förbundetin Domus-verkkoa pidettiin kiinnostavana.⁴ Ensimmäisiä tavarataloja oli rakennettu Ruotsissa KF:n toimesta jo 1930-luvulla, mutta ideat kehittyivät vasta 1940–1950-luvulla. Vuonna 1956 KF ja sen jäsenyhdistykset perustivat Ruotsin tavarataloyhdistyksen Svenska Varuhusförbundetin –yksikön tarkoituksena tavaratalotoiminnan tehostaminen keskittämällä toimintoja.

Muunneltavuudesta ja laajennettavuudesta tuli 1950-luvun ruotsalaisen tavaratalorakentamisen tärkeitä periaatteita, koska muutokset kaupassa olivat nopeita. Rakennuksista pyrittiin myös tekemään aikaisempaa matalampia. Ne rakennettiin kaupunkikeskustoihin. Vuosina 1955–1965 Ruotsiin rakennettiin 200 tavarataloa ja KF oli markkinajohtaja. KF:n tavarataloihin otettiin mallia USA:sta, minkä seurauksena ikkunattomat tavaratalot yleistyivät 1965 jälkeen. 1960-luvulla tavaratalojen pinta-ala ja pysäköintipaikkojen tarve kasvoivat. Södertäljen Domuksessa, joka valmistui 1961, pysäköinti oli sijoitettu ensimmäistä kertaa rakennuksen katolle.⁵

Ruotsissa tavarataloa pidettiin ensisijaisesti myynnin välineenä. Rakennusten suunnittelussa sen päätoiminnoiksi käsitettiin KF:n piirissä asiakasvirrat, henkilökunnan tarpeet ja tavaran kulku, jotka eivät saaneet häiritä toisiaan. KF ja sen jäsenyritykset laativat 1960-luvun alussa yhteisen standardin elintar-

vikeliikkeiden ja tavaratalojen sisustukselle. 1960-luvulla rakennuksen runko, talotekniset asennukset ja sisustus alettiin käsittää erillisiksi järjestelmiksi, joilla oli keskenään erilaiset elinkaaret. Toiminnallisuutta ja käyttöikäavoitteita pidettiin ensisijaisina tavaratalosuunnitelmia laadittaessa, eikä rakennuspaikka enää muodostanut vastaavalla tavalla suunnittelun lähtökohtaa. Tätä yhdenmukaistavaa kehitystä kritisoitiin ankarasti kaupunkikeskustojen häiritsemisenä 1960-luvun lopulla.⁶

Lehtinen kertoo pitkän SOK-uransa aikana toimineensa jonkin aikaa teollisuusarkkitehtina ja oppineensa silloin runkojärjestelmän merkityksen. Hänen mukaansa tämä korostui erityisesti tavarataloissa. Niiden yleispätevyys on Lehtisen mielestä tärkeää erityisesti Suomessa, missä on niukat resurssit.⁷

SOK:n piirissä lähdettiin kehittämään omaa rakennustyyppiä keskustatavarataloja varten. Se perustui yhtäältä logistisiin lähtökohtiin: porrassaukon ja liukuportaiden sekä tavarahissien sijoitukseen, harkittuun myymäläpintojen sijoittamiseen ja yleisöliikenteen suunnitteluun. Toisaalta neljä metriä oli sopiva myymäläpinta-alan korkeus. Ilmastoinnin kehittyminen vaikutti elintarvikekaupan rakentamiseen siten, ettei eri tuotteita myyvien osastojen välille tarvittu rakentaa jakoseiniä.⁸

Pauli Lehtisen mukaan ero ruotsalaisten ja suomalaisten keskusmyymälöiden välillä sodanjälkeisinä vuosikymmeninä oli se, että Ruotsissa toistettiin yksityiskohtiin saakka samaa mallia eri paikkakunnilla, kun taas Suomessa pyrittiin paikkakuntakohtaiseen yksilöllisyyteen.⁹

4 Perko 1979, 468.

5 Rudberg 2004, 225–226.

6 Ibidem, 226–229.

7 Niskanen & Lehtinen 2007, 24.

8 Ibidem, 29–34.

9 Niskanen & Lehtinen 2007, 30.

Uppsalan keskustassa sijaitseva, nelikerroksinen tavaratalo Forum (1953) oli alkuvaiheessa mallina muille tavarataloille. Sen kaksi alinta kerrosta olivat leveämpiä ja loivat pienempää mittakaavaa. Itsepalvelumyymälät sekä ylimpään kerrokseen sijoitetut ravintolat houkuttivat asiakkaita viettämään aikaansa tavaratalossa. Käytetyt materiaalit marmori, messinki ja ravintolakerroksen mosaiikkiteos loivat yleellistä tunnelmaa. Kuvälähde Brunnström 2004, 224.

3.2 Sokos- tavaratalot 1950–1970-luvulla

Tavaratalojen menestys perustui 1950-luvun alun Suomen kohonneeseen elintasoon ja kasvaneeseen erikoistavaroiden kysyntään. SOK:sta tuli vuosikymmenen lopulla Suomen johtava tavaratalojen kehittäjä, kun sen johto päätti kaukonäköisesti keskittää erikoistavaroiden myynnin suuriin yksiköihin ja perusti tavaratalo-osaston, joka ohjasi tätä toimintaa. Keskusosuusliike osallistui myös rakennushankkeiden rahoittamiseen. Ensimmäinen tavaratalo rakennettiin Helsinkiin 1952 ja vuosikymmenen loppuun mennessä niitä oli 10. Seuraavasta vuosikymmenestä tuli kiivastahtisen tavaratalorakentamisen aikaa. SOK:n piirissä koettiin, että tavaratalojen avulla kyettiin toteuttamaan osuuskauppa-aatteen perustehtävää eli jäsenkunnan palvelemista¹⁰

SOK tavaratalojen kehittäjänä

Vuonna 1960 perustetun tavaratalo-osaston tehtävänä oli tukea osuuskauppoja tavaratalojen perustamisessa, hoidossa ja kannattavuuden valvonnassa. Tavoitteina oli myös yhdensuuntaistaa tavaratalojen palvelutoimenpiteitä ja tehostaa erikoistavaroiden hankintaa.¹¹

Koska kaikilla osuuskaupoilla ei ollut taloudellisia edellytyksiä rakentaa tavarataloja, keskusliike rakensi niitä osuuskauppojen kanssa yhdessä. Näissä niin kutsutuissa yhteistoimintatavarataloissa keskusliike rakensi tavaratalon sekä vastasi sen hoidosta ja kannattavuudesta. Tavaratalon toimintaa valvoi tavaratalotoimikunta, jossa oli kolme jäsentä paikallisesta osuuskaupasta ja kaksi SOK:sta. Toimikunnan vastuulla oli muun muassa mainonta, myynninedistäminen ja hinnoittelu.¹² Yhteistoiminta- eli Sokos-tavarataloissa elintarvikkepuoli jäi aina paikallisen osuuskaupan hoitoon, monesti myös rauta- ja maatalousosastot.¹³

Tavaratalo ja muita ajankohdan myymälätyyppejä

1960-luvun alussa tavaratalon määritelmä perustui myyntilukuihin. Lisäksi tavaravalikoiman tuli olla monipuolinen ja myymälässä piti olla vapaa kulku osastolta toiselle.¹⁴ Vuosikymmenen lopulla alettiin rakentaa myös tavaratalo-tyyppisiä suurmyymälöitä¹⁵, joka kuitenkin myymälätyyppinä lakkasi nopeasti.

¹⁰ Toimitus, 1964. Järjestömme tavaratalotoiminta. *Osuuskauppalehti* 1964, 221-222.

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem.

¹³ Anon, 1961. Tavaratalojen merkitys kasvaa. *Osuuskauppalehti* 1961, 104-105.

¹⁴ Myynnin tuli olla suurempi kuin 150 miljoonaa markkaa vuodessa. SOK-laisten tavaratalojen myynnistä elintarvikkeiden osuus oli 18 %, rauta- ja taloustarvikkeiden 35 %, lyhyttavaran ja asusteiden 22 %, pukineiden 9 %, jalkineiden 7 %, kemikaalitavarojen 3 % ja muiden tavaroiden 6 %. Anon 1961, 104-105.

¹⁵ Toimitus, 1967. Tavaratalojen määrä kasvoi. *Osuuskauppalehti* 1967, 3.

Seuraavalla vuosikymmenellä osuuskauppojen myymälät ryhmiteltiin tavarataloihin, pienoistavarataloihin, hallimyyvälöihin, erikoismyyvälöihin ja sekatavaramyyvälöihin. Tavaratalojen ja pienoistavaratalojen myynnin määrä ei enää ollut luokitte- luperuste. Uutena tyyppinä tulivat hallimyymälät.¹⁶

Tavaratalon myyntipinta-alan tuli olla vähintään 1000 neliometriä ja niiden myyntilojen tuli olla yhtenäisiä. Myytävien tuotteiden lajittelusta ei saanut puuttua yhtä enempää seuraavista tavara-aloista: elintarvikkeet, rauta-alan tavarat, urheilu- ja har- rastevalineet, taloustavarat, kankaat ja kodinsisus- tustavarat, asusteet, pukineet, jalkineet ja laukut, kemikaalitavarat, paperitavarat. Pienoistavaratalon myyntipinta-alan piti on vähintään 600 neliömet- riä, myyntilojen piti olla yhtenäiset eikä lajitelmas- ta saanut puuttua kuin korkeintaan kaksi tavara-alaa edellä mainitusta listasta.¹⁷

Hallimyyvälän myyntipinta-alaksi määritel- tiin vähintään 300 neliometriä, ja myyntilojen tuli olla yhtenäiset. Hallimyyvälän lajittelusta ei saanut puuttua yhtä enempää seuraavista tava- ra-aloista: elintarvikkeet, rauta- maatalous- ja ta- loustavarat, tekstiilit ja asusteet, sekä kemikaali- ja paperitavarat. Lisäksi minkään tavara-alan osuus ei saanut ylittää kahta kolmasosaa koko liike- vaihdosta. Erikoismyyvälässä yhden tavara-alan osuus oli vähintään kaksi kolmasosaa. Sekatavara- myymälässä minkään tavara-alan osuus ei ylittä- nyt kahta kolmasosaa liikevaihdosta. Supermarket oli myyntipinta-alaltaan vähintään 400 neliömet- rin suuruinen itsepalvelujärjestelmään perustuva elintarvikemyymälä, jossa elintarvikkeiden osuus koko liikevaihdosta on vähintään kaksi kolmas- osaa. Market oli kookkaanpuoleinen elintarvikea- lan itsepalvelumyyvälä.¹⁸

Määrä

Osuuskauppojen tavaratalojen määrä kolminker- taistui heti 1960-luvun alussa ja monilla liikkeillä oli lisäksi tavaratalovaatimukset täyttävä keskustoi- mipaikka. Vuonna 1963 tavarataloja oli kaikkiaan 33, joista 25 oli osuusliikkeiden yksin omistamia ja kuusi yhteistoimintatavarataloa. Helsingin tava- ratalo ja Vaasaan vuonna 1963 valmistunut tavaratalo olivat suoraan keskusliikkeen omistamia.¹⁹

Kuvassa näkyy vuonna 1956 valmistunut, Armas Lehtisen ja Pauli Lehtisen suunnittelema Lahden Seudun Kauppa- kunnan Valtakulman tavaratalo. Siinä oli myös ravintola ja hotelli. Kuvaaja Eero Troberg. Kuvalähde MFA.

Osuusliikkeellä oli 1970-luvun alussa 137 tava- rataloa ja 55 hallimyyvälää. Suunnitelmien mukaan tavarataloja olisi seuraavan vuosikymmenen alus- sa 200.²⁰ Määrä kasvoi edelleen ja vuonna 1972 So- kos-tavarataloja oli 85 ja pienoistavarataloja 66 eli yhteensä 151. Vuonna 1973 Sokoksen osuus koko maan tavaratalomyynnistä oli 45 prosenttia ja tu- levaisuus näytti valoisalta.²¹

Vuonna 1977 kaupparyhmällä on 173 Sokos-tava- rataloa, Sokos-markettia ja pienoistavarataloa. SOK oli edelleen Suomen tavaratalomyyntin ykkönen yli 40 prosentin markkinaosuudellaan. Investoin- tivero ja rahamarkkinoiden kiristäminen kuitenkin karsivat halukkuutta rakentaa uudisrakennuksia. Nyt katsottiin, että tavarataloverkosto oli saatu val- miiksi ja oli aika keskittyä sen parantamiseen.²²

Myös E-liikkeellä oli tässä vaiheessa laaja ver- kosto, johon kuului 67 tavarataloa.²³ SOK:n pii- rissä suunniteltiin 1970-luvun lopulla lähivuosina avattavaa Sokos-halliketjua, jonka painopiste tulisi olemaan päivittäistavarakaupassa. Ensimmäinen Sokos-halliksi rakennettu toimipaikka avattiinkin syyskuussa 1977 Kankaanpäässä.²⁴

20 Paunonen, Matti, 1971. Tavaratalojen osuus jo lähes ¼ osuus- kauppojen myynnistä. *Osuuskauppalehti* 1971, 100–101.

21 N.S., 1973. Tavaratalojen osuus runsas neljännes koko vähittäismyyntistämme. *Osuuskauppalehti* 1974, 128–129.

22 Tavarataloja piti uudistaa 3-5 vuoden välein, koska ne kului- vat. Uudistumistarvetta oireilivat ränsistynyt miljöö, muuttunut kilpailutilanne, heikko kannattavuus, osaston tai tava- raryhmän muutos. Uudistumisessa tärkeän osan muodosti avaintuoteryhmien valinta ja samalla lajitelmien karsiminen. Uudistaminen piti tehdä pitkäjänteisesti ja suunnitelmallisesti. Tuomola, Jouko, 1977. Ei uusinveistointeja vaan tavaratalojen uudistamista. *Osuuskauppalehti* 1976, 74–75.

23 Strengell, Kurt, 1973. Osuutemme koko maan tavaratalo- myynnistä runsas 40 %. *Osuuskauppalehti* 1973, 202–203.

24 Metsäpuro, Eeva, 1977. Sokos-halli SOK-kaupan uusin ketjumyyvälä. *Osuuskauppalehti* 1977, 350–351.

16 Toimitus, 1970. Osuuskauppojen toimipaikkojen määritel- miä on tarkastettu. *Osuuskauppalehti* 1970, 424–425.

17 Ibidem, 424–425.

18 Ibidem, 424–425.

19 Toimitus, 1964. Järjestämme tavaratalotoiminta. *Osuus- kauppalehti* 1964, 221–222.

Sokos-tavaratalojen arkkitehtuuri 1950–1970-luvulla

1950-luvun Sokos-tavaratalot ja niiden säilyneisyys (alustava luettelo)

Paikkakunta	Rakennettu	Arkkitehti	Tyyppi ja myyntipinta-ala	Onko säilynyt
Helsinki	1952	Erkki Huttunen, SOK	tavaratalo (2000)	kyllä
Mikkeli	1954	A.V. Lehtinen, SOK?	tavaratalo (2000)	kyllä
Lahti	1956	A.V. Lehtinen ja Pauli Lehtinen, SOK	tavaratalo (2750)	kyllä
Rauma	1956	Arkkitehtitoimisto Blomstedt & Stenbäck	tavaratalo (953)	kyllä
Turku	1957 (1958)	Arkkitehtitoimisto Ole ja Bertel Gripenberg	tavaratalo (9814 vuonna 1974)	kyllä
Salo	1957	A. V. Lehtinen, SOK	tavaratalo	kyllä, mutta oleellisesti muutettu
Hyvinkää	1959	Matti Haapala, SOK	tavaratalo	ei (paikalla on kauppakeskus Willa)
Sodankylä	1959	Matti Haapala, SOK	tavaratalo	kyllä, mutta oleellisesti muutettu
Lohja	1959	Pauli Lehtinen, SOK	tavaratalo	kyllä

1950-luku

Ensimmäinen Sokos-tavaratalo valmistui 1952 Helsinkiin Rautatieaseman ja Mannerheimin tien väliin, liikenteellisesti keskeiselle paikalle. Yhdeksänkerroksisen ja toiminnallisesti monimuotoisen talon rakentaminen oli aloitettu jo 1939 tähtäimenä sen valmistuminen vuodeksi 1940 aiottuihin Olympialaisiin. Erkki Huttusen suunnittelema kokonaisuus oli sodan ajan paketissa ja valmistui vasta Helsingin Olympialaisiin 1952. Maantasossa oli liikehuoneistoja, amerikkalaistyyppinen itsepalveluravintola ja hotellin vastaanotto. Toisen ja kolmannen kerroksen Mannerheimintien puoleinen osa oli varattu suurravintolalle ja Asema-aukion puoli tavaratalolla. Ylemmissä kerroksissa oli vuokrattavia konttorihuoneistoja. Seitsemäs ja kahdeksas kerros olivat hotellin käytössä ja yhdeksännessä oli ravintola Vaakuna.²⁵ Alun perin tavaratalo vei vain murto-osan liikerakennuksen tiloista, mutta sitä on laajennettu vuosikymmenten saatossa ja siitä on tullut talon päätoimintaa.

Osuuskauppa Suur-Savon tavaratalo Mikkeliin oli ensimmäinen tavaratalo maaseutukaupungissa. Arvokkaalla paikalla Hallitustorin laidalla sijaitsevaa, ilmeisesti 1930-luvulta peräisin olevaa

liikerakennusta laajennettiin ja uusittiin vuonna 1954. Rakennus on säilynyt.

SOK:n rakennusosaston yliarkkitehti A. V. Lehtisen ja arkkitehti Pauli Lehtisen suunnittelema Valtakulma oli järjestyksessään toinen Sokos-tavaratalo ja se valmistui 1965 näyttävälle paikalle torin kulmaan Lahden keskustaan. Siinä oli kaksi maanalaista varastokerrosta ja kahdeksan maanpäällistä kerrosta. Tavaratalo, jonka myyntipinta-ala oli 2750 neliömetriä, käsitti 20 osastoa ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa. Tavaratalon yläpuolella oli kaksi toimistokerrosta, hotelli ja ylinnä hotellin ravintola.

Vuonna 1957 toimintansa aloittanut tavaratalo Wiklund siirtynyt Turun Osuuskaupan omistukseen vuotta myöhemmin. Se oli yhteistoimintatavaratalo ja järjestön neljänneksi vanhin lajissaan. Matala osa on 1950-luvulta. Tavarataloa laajennettiin 1963 torniosalla ja siitä tuli maamme toiseksi suurin tavaratalo. Tavaratalon ensimmäiset vaiheet (1957 ja 1963) suunnitteli Arkkitehtitoimisto Ole ja Bertel Gripenberg.²⁶ Kokonaisuutta laajennettiin edelleen 1974, minkä jälkeen tavaratalossa

26 Juri Nummelinin blogikirjoitus "Poistoja Turun arkkitehtuurioppaasta". <http://blogit.image.fi/julkaisemattomia/poistoja-turun-arkkitehtuurioppaasta/>.

25 Jokinen 1998, 89.

Erkki Huttusen suunnittelemassa liikerkennuksessa julkisivu on verhottu mustalla luonnonkivellä. Yhdeksänkerroksisen tavaratalon ylimmät kerrokset olivat sisennettyjä ja yksi rakennuksen kulmista oli pyöreä. Kuva Sami Heikinheimo, ark-byroo.

Mikkelin Sokos Googlen karttasovelluksen katu näkymässä.

Eero Troberg, Arkkitehtuurimuseo.

Valokuvan tavaratalo on vuodelta 1963. Kulmatalossa on matalampi ja umpinaisempi siipi, jossa on sisäänvedetty ylin kerros ja kahdeksankerroksinen osa. Matalan osan eteen muodostuu kauppakäytävä.

Raumalle vuonna 1956 valmistunut tavaratalo muistuttaa ulkonäöltään keskustan asuintaloja.

Tässä talossa ei enää ole tavarataloa. Kuvakaappaus Googlen karttasovelluksesta.

Katunäkymä Salon Sokoksesta Googlen karttasovelluksesta.

oli 23 osastoa neljässä eri kerroksessa ja lisäksi monia erikoispalvelupisteitä sekä toimistotiloja kaikkiaan 2630 neliömetriä. Nykyinen julkisivu on vuodelta 2007 ja Schauman arkkitehtien käsialaa.

Raumalla vuonna 1956 avattu tavaratalo rakennettiin asuintalon osaksi. Kellarissa oli rautaosasto ja varsinainen myymäläkerros sijaitsi katutasossa. Tavaratalossa oli viisi osastoa. Toisessa kerroksessa oli baari, koditoria ja osuuskaupan konttorit. Ylemissä kolmessa kerroksessa oli asuntoja. Rakennuksen suunnitteli arkkitehtitoimisto Blomstedt & Stenbäck Helsingistä. Rakennus on edelleen olemassa Kuninkaan- ja Savilankadun kulmassa.

Suur-Seudun Osuuskaupan Lohjan tavaratalo on ilmeisesti säilynyt, mutta sitä on muutettu oleellisella tavalla. Kaksikerroksinen rakennus valmistui 1957 ja se oli suhteellisen kookas, kerrosalaltaan 3365 neliömetriä. Rakennuksen suunnitteli yliarkkitehti A. V. Lehtinen SOK:n rakennusosastolta.

Vuonna 1959 valmistui kolme tavarataloa, joista kaksi oli SOK:n arkkitehdin Matti Haapalan käsialaa ja yksi arkkitehti Pauli Lehtisen suunnittelema Lohjan Seutu-Sokos. Haapalan suunnittelemissa Sodankylän ja Hyvinkään tavarataloissa on laajempi yksikerroksinen osa ja osassa rakennusta on kaksi kerrosta. Sodankylän osuuskaupan kattomuoto on samantyyppinen kuin Lehtisen Lohjalle suunnitteleman talon katto. Haapalan rakennuksissa maantasokerroksessa on pitkät näyteikkunat, kuten myös Lehtisellä. Lohjan tavaratalossa taas kaksikerroksinen tavaratalon toinen kerros on umpinainen, kun Haapalalla toisessa kerroksessa

on ikkunoita. Sodankylän ja Lohjan rakennukset ovat jollakin tasolla sukua toisilleen kattomuotonsa puolesta, joka kummassakin tapauksessa korostaa rakennuksen luonnetta kulmarakennuksena. Myös 1960 avatut Imatran ja Kausalan tavaratalot ovat läheistä sukua näille tavarataloille.

Suuret tavaratalot

Heti 1960-luvun alussa valmistui joukko arkkitehtonisesti ilmeikkäitä, moderneja Sokos-tavarataloja valmistui muun muassa Ouluun 1960, Varkauteen 1960 ja Riihimäelle 1961. Tavaratalojen mittakaava kasvoi. Niistä näyttävimmät ja arkkitehtonisesti kunnianhimoisimmat rakennettiin suurten kaupunkien keskustoihin. Huomattavia tavarataloja rakennettiin muun muassa Vaasaan 1963, Kuopioon 1967, Joensuuhun 1968, Tampereelle 1972 ja Turkuun 1977.

Useimmat Sokoksen tavarataloista 1950–1970-luvulla ja myös niiden sisustuksista on suunniteltu SOK:n rakennusosastolla Helsingissä. Tiettyjen suunnittelijoiden nimet toistuvat. Pauli Lehtinen on suunnitellut yksin tai yhdessä muiden kanssa ainakin 17 tavarataloa. Hänen töistään merkittävimpiä ovat suurten kaupunkien keskustojen tavaratalot Lahteen 1956 yhdessä A.V. Lehtisen kanssa, Kuopioon 1966, Joensuuhun 1968, Tampereelle 1974 ja Espoon Tapiolaan 1979. Lehtinen profiloitui nimenomaan vaativien hankkeiden arkkitehdiksi.

Lohjan Sokos-tavaratalo on lähes samanaikainen Imatran, Varkauden ja Kausalan tavaratalojen kanssa, jotka otettiin käyttöön 1960.

Tämän rakennushistoriaselvityksen kohteena oleva, 1959 valmistunut, Pauli Lehtisen suunnittelema tavaratalo Seutu-Sokos Lohjalla.

Vuonna 1960 avattu Imatran tavaratalo Sokos-Vuoksenmaa. Julkisivu rytmittyy kahteen osaan. Korkeammassa osassa on pulpettikatto. Alaosa on näyteikkunaa ja yläosa on umpinainen, paitsi sen yläosassa on ikkunanauha ja iso ikkuna toisessa päässä. Tämä oli jatke vanhempaan kauppaan, SOK.

Oulun Arina-Sokos. Talossa oli kaksi maanpäällistä kerrosta ja kellari. Myyntitilojen lisäksi talossa oli konttoreita, varastoja ja kylmävarastoja. Tavaratalossa oli 12 osastoryhmää. Rakennuksen suunnitteli Matti Haanpää SOK:n rakennusosastolta. Myyntiala oli 2005 neliometriä, SOK.

Varkauden Sokos-tavaratalo. Maantasokerros on lasiseinäinen, toinen kerros umpinaisempi, kolmas kerros sisäänvedetty, ja siinä aumattu pääty. Kulmatalon toisen kerroksen yksi julkisivu umpinainen ja toinen pystyjakoinen. Siinä on käytetty julkisivulasia ja ikkunoita. SOK.

Riihimäen Kara-Sokos on kolmikerroksinen rakennus, jossa selkeä suorakaiteinen muoto ja pulpettikatto. Maantasossa isot lasi-ikkunat, ylemmissä kerroksissa levyverhous ja nauhaikkunat. Ruutujulkisivu. SOK.

Pauli Lehtosen suunnittelema Kuopion tavaratalo on SOK:n 48. tavaratalo ja samalla yksi suurimmista myyntipisteistä. Kolme kerrosta korkean rakennuksen katolla on prismaattinen ikkuna. Umpinainen osa on elementtirakenteinen. Talon keskellä porttikäytävä. Alaosa lasinen. Ilmanvaihto ja lämmitysjärjestelmä olivat tehokkaita ja uudenaikaisia. Tavaratalon palveluksessa oli kaikkiaan noin 200 henkilöä. Torin laidalla sijaitsevan tavaratalon yhteyteen järjestettiin paikoitustilaa 120–140 autolle. Myyntiala 6000 neliömetriä.

Arkkitehti Pauli Lehtisen suunnittelema Tampereen yhteistoimintatavaratalo valmistui 1974. Kadun puolella katukuvaa elävöittää ulokkeellinen prismaattinen ikkuna. Julkisivussa oli käytetty myös marmorimosaiikkia ja kuparia. Tampereen tavaratalo oli lajissaan järjestön suurin ja myyntialaa oli 11580 neliömetriä. SOK:n vuosikertomus 1974.

Arkkitehti Pauli Lehtisen suunnittelema Joensuun tavaratalo oli järjestön neljänneksi suurin, vain Helsingin, Turun ja Kuopion tavaratalot olivat suurempia. Neli-kerroksinen rakennus oli teräsbetonirunkoinen ja pohjakaavaltaan neliö. Pohjan keskivaiheille oli sijoitettu yleisön pääporras ja rullaportaat, joiden kohdalla oli suuri kaksoispyramidin muotoinen kattoikkuna antamassa valoa. Tavaratalossa alettiin panostaa viihtyisyyteen. Myyntialaa oli 4700 neliömetriä. SOK.

4

Seutu-Sokos

4.1 Osuuskauppa Seutu

SOK:n investoinnit kiinteistöihin olivat valtavia 1930-luvulla, jolloin arkkitehti Erkki Huttunen toimi rakennusosaston johtajana. Hänen kauteltaan periytyi ajatus pohjaratkaisuistaan, rakenteiltaan ja ulkonäöltään selkeistä teräsbetonirakennuksista. Arkkitehtuuri loi yritykselle imagoa. Lehtinen kokee omassa työssään seuranneensa näitä ihanteita. Lisäksi hän korostaa ympäristön huomioimista suunnittelussa.²⁷

Lohjan Seudun Osuusliike, myöhemmältä nimeltään Osuuskauppa Seutu, perustettiin 24. elokuuta 1926. Se hankki 1927 alussa omistukseensa Lohjalle perustetun Lohjan Kauppaosakeyhtiön ja sai kaupan myötä myös liikkeen rakennuksen osoitteessa Suurlohjankatu 9, josta tuli nyt osuuskaupan päämyymälä. Myös leipomo ja leipämyymälä sijaitsivat Lohjan kauppatalossa, myymälä asemalla ja leipomo sekä leipämyymälä Lohjan kauppatalossa.²⁸ Osuuskauppa oli asettanut tavoitteekseen liiketoiminnan ulottamisen kauppatalon ulkopuolelle. Se hankki toimintaansa var-ten kiinteistöjä keskeisiltä paikoilta.²⁹

Osuuskauppa laajeni alueelliseksi toimijaksi sulautumisten kautta. Siihen liittyivät 1960-luvulla Pusulan Jyvän, Nummen sekä Sammatin osuuskaupat ja Karjalohjan osuuskauppa 1970-luvulla. Vuonna 2004 se fuusioitui Salon Seudun Osuuskaupan kanssa ja yhtyen yhtiön nimeksi tuli Suur-Seudun Osuuskauppa.

Ensimmäiseksi keskustuimipaikaksi hankittu Lohjan kauppayhtiön liiketalo tarvitsi pian kunnos-

tamista. Vuonna 1931 myyntipuoli jaettiin kahteen osastoon ja 1935 tehtiin perusteellinen uudistussuunnitelma. Sen tuloksena maantasokerros saatiin lähes kokonaan palvelemaan myyntitoimintaa. Osastoja oli aluksi neljä: rauta-, kangas-, siirtomaatavara- ja ruokatavaraosasto. Kauppa laajentui jo 1936, jolloin maataloustavaraosasto sijoitettiin rakennukseen. Muutos- ja uudistustoimenpiteet edelsivät sotavuolia. Suomeen alettiin 1950-luvulla rakentaa tavarataloja muuallekin kuin Helsinkiin, erityisesti SOK:n toimesta. Myös Lohjalla virisi ajatus tavaratalosta, jonka tieltä osuusliikkeen ensimmäinen keskustuimipaikka purettiin 1959.³⁰

4.2 SOK:n rakennusosaston arkkitehti Pauli Lehtinen

Pauli Eino Olavi Lehtinen on syntynyt Lappeenrannassa 1923. Hän opiskeli arkkitehdiksi 1944–1950 Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosastolla. Lehtinen aloitti työuransa SOK:lla jo opiskeluaikana 1947, missä toimi valmistumisensa jälkeen suunnittelevana arkkitehtina ja pääsuunnittelijana. 1970-luvun alussa hänestä tuli rakennusosaston johtaja. Lehtinen jäi eläkkeelle 1982.

SOK:n Rakennusosaston arkkitehtina hän on suunnitellut lukuisia liikerakennuksia, tavarataloja, hotelleja ja teollisuusrakennuksia. Lehtisestä kehittyi osuuskauppaväen piirissä arvostusta

²⁷ Niskanen & Lehtinen 2007, 19–20.

²⁸ Nisula 1976, 13.

²⁹ Ibidem, 15–16.

³⁰ Ibidem.

Lohjan seudun osuusliikkeen ensimmäinen keskustoimipaikka. LM.

Harjakaisia vietettiin 3.6.1959. Pauli Lehtinen on kuvassa neljäs oikealta laskien. PL.

nauttiva suunnittelija. Tarataloista mainittakoon Järvenpään, Kuopion, Joensuun, Hämeenlinnan, Tampereen, Tapiolan, Seinäjoen, Savonlinnan ja Kotkan Sokos-tavaratalot sekä osuuskauppojen rakennuttamat Lohjan, Imatran, Lapuan, Kuusamon, Turengin ja Vammalan tavaratalot. Erityisesti Tampereen tavarataloa on pidetty osuuskauppaväen piirissä erittäin onnistuneena.³¹ Muita merkittäviä Lehtisen suunnittelemia hankkeita ovat olleet Hotelli Hesperia Helsinkiin, Hotelli Hamburger Börs Turkuun ja Hotelli Vaakuna Ouluun. Hotelli- ja tavaratalohankkeet ovat vienneet Lehtisen opintomatkoille moniin Euroopan maihin, sekä muun muassa USA:han ja Meksikoon. Myös Lehtisen suunnittelemat Vaajakosken tehtaiden hallintorakennus ja teollisuusrakennukset ovat olleet SOK:n kannalta keskeisiä.

Armas Lehtinen tuli rakennusosaston johtajaksi 1940-luvun lopulla ja toimi tehtävässä aina 1960-luvun loppupuolelle tässä. Hän oli Pauli Lehtiselle eräs arkkitehdintyön opettaja.³²

Pauli Lehtisen esimiehenä hänen tehtäväviinsä kuului valvoa suunnittelevan arkkitehdin työtä.

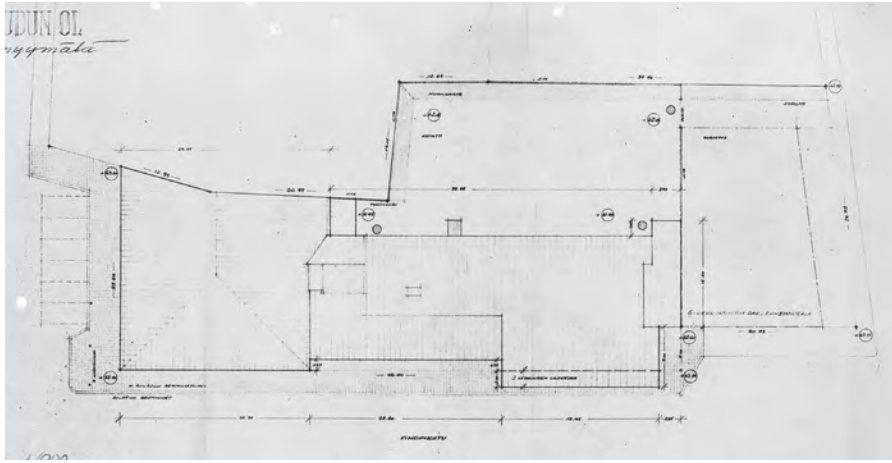
4.3 Uudisrakennus 1959

Ratkaisu

Tavaratalo rakennettiin Suurlohjan-, Vihdin- ja Nyyrikinkadun kulmaukseen. Pääsisäänkäynti oli keskeisen väylän, Suurlohjankadun, puolelta ja sen eteen oli sijoitettu kuuden auton parkitusalue. Vihdinkadun varressa oli kaksi sisäänkäyntiä elintarvikemyymälään, toisen kerroksen

31 Niskanen & Lehtinen 2007, 31.

32 Ibidem, 18.

Asemapiirros 1959. SOK.

ravintolan ja konttorin yhteinen sisäänkäynti, sekä 80-paikkaisen kansanravintolan sisäänkäynti.

Kaksikerroksinen rakennus koostuu kolmesta osasta. Tavaratalo-osuus oli laatikkomainen. Sen alakerta oli läpinäkyvä ja toisen kerroksen seinä oli umpinainen. Rakennus oli rakennettu kiinni toiseen vanhempaan rakennukseen. Kadun puoleinen katonlape oli jyrkkä. Katto oli verhottu alumiinipellillä, joka oli uusi materiaali julkisivuissa. Julkisivun umpinainen osa toisen kerroksen korkeudella oli pesuterastirappausta. Seinää ei ollut tehty elementeistä, vaikka sen pystyjako muistutti elementtirakennetta. Suuret ikkunat olivat teräsikkunoita. Sokkeli oli betonia.

Myös Vihdinkadun puolelle avautuvassa elintarvikemyymälässä rakennuksen keskiosassa oli kadulle päin kerroksen korkuiset ikkunat. Vihdinpuoleisen julkisivun keskiosassa oli toisessa kerroksessa nauhaikkuna ja sementtiasbestilevyverhous. Levypinnassa oli kannakkeet mainoksia varten. Ravintolan sisäänkäynnin yläpuolella oli kuparikourulevyverhous, joka oli tarkoitettu valomainoksen taustaksi.

Ravintolaosa muodosti 1959 valmistuneen rakennuksen kolmannen osan Nyyrikin- ja Vihdinkadun kulmaan. Siinä julkisivu oli toisen kerroksen ravintolatilatilan kohdalla korkeampi ja pesuterastirapattu. Ravintolaa oli korostettu myös suurilla ikkunoilla.

Umpinaisempi pihajulkisivu oli rapattu ja maalattu vaaleaksi. Talossa oli sekä teräksisiä että puisia ovia ja ikkunoita. Jotkut ikkunoista olivat timesta.

Rakennuksen kantava rakenne perustui teräsbetonipilareihin ja paikalla valettuihin ylälaattapalkistoihin. Kellari oli holvattu eli myös sen seinät valettiin. Kattorakenteet olivat puisia ja vesikatto alumiinipeltiä. Tavaratalon toisen kerroksen kanta-maton umpinainen seinä muurattiin välipohjalaa-

tan varaan. Uudisrakennuksessa oli kaksi kerrosta ja kellari. Tavaratalo varustettiin uudenaikaisella KONE osakeyhtiön valmistamalla liukuportaalla ja tavarahissillä. Siinä oli pumppukiertoinen vesikeskuslämmitysjärjestelmä ja se oli osittain ilmastoitu.

Kattilat ovat öljylämmitteiset ja toinen niistä varustettiin roskanpoltolle. Myymälöissä ja konttorihuoneissa käytettiin etupäässä ikkunoiden alle sijoitettavia konvektoripattereita, jotka kytkettiin sarjaan. Niihin johdettiin sekä lämpöjohdot, että raitisilmanakanavat. Muualla käytettiin tavallisia levypattereita. Portaiden ja käytävän patterit asennettiin syvennyksiin. Lämpöjohdot asennettiin pääasiassa kellarin katon alapuolelle ja ilmanavien alle. Lämpöjohtonousut kuljetettiin rakennuksen seinien kanavissa pilarien ulkopuolella. C-portaan ullakolle tehtiin paisuntasäiliö.³³

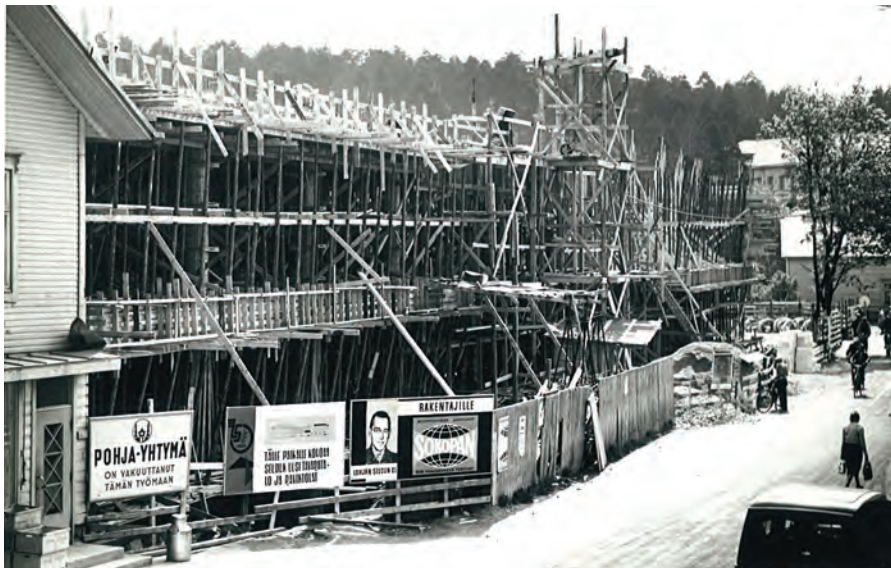
Myymälätilojen ja konttoreiden ilmanvaihto tapahtui konvektori-pattereiden avulla. Niitä palveleva raitisilmakone sijaitsi kellarissa. Vaaka-suorat poistoilmakanavat kuljetettiin käytävien ja muiden vastaavien tilojen alakaton yläpuolella. Raitisilmaputket kuljetettiin lattiarakenteissa ja pilareissa ja ne liitettiin edelleen konvektoripattereihin kumiletkuilla. Ravintolatiloihin järjestettiin erillinen koneellinen tulo- ja poistoilmanvaihto. Ravintolan raitisilmakone asennettiin konehuoneeseen C-portaan yläosaan ja kansanravintolan raitisilmakone ensimmäiseen kerrokseen. Ravintolasiiven poistoilmakoneet keskitettiin ullakolle omiin konehuoneisiin. Talon muut poistoilmakoneet olivat huippuimureita.³⁴

33 Työselitys Lohjan Seudun Osuusliikkeen päämyymälän keskuslämmityslaitteita sekä vesijohto- ja viemärlaitteita varten, 25–26. SOK.

34 Työselitys Lohjan Seudun Osuusliikkeen päämyymälän ilmanvaihtolaitteita varten, 14. SOK.

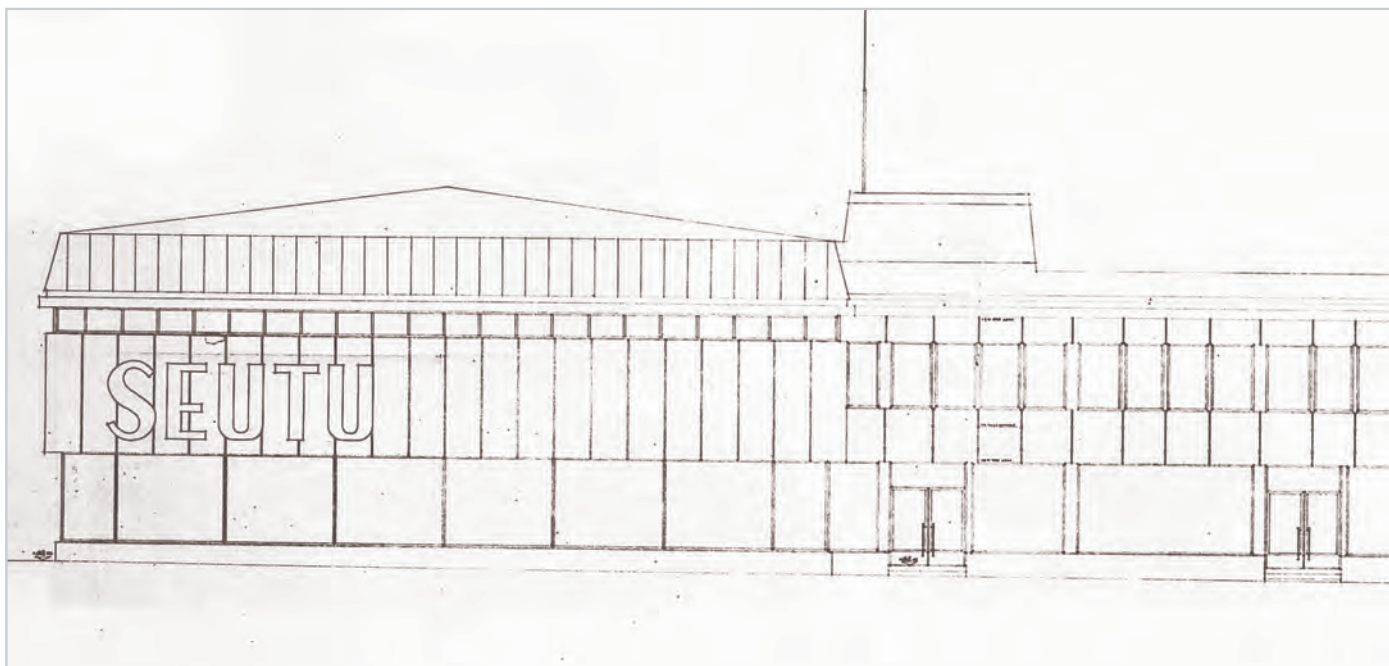
Seutu-Sokoksen työmaa. PL.

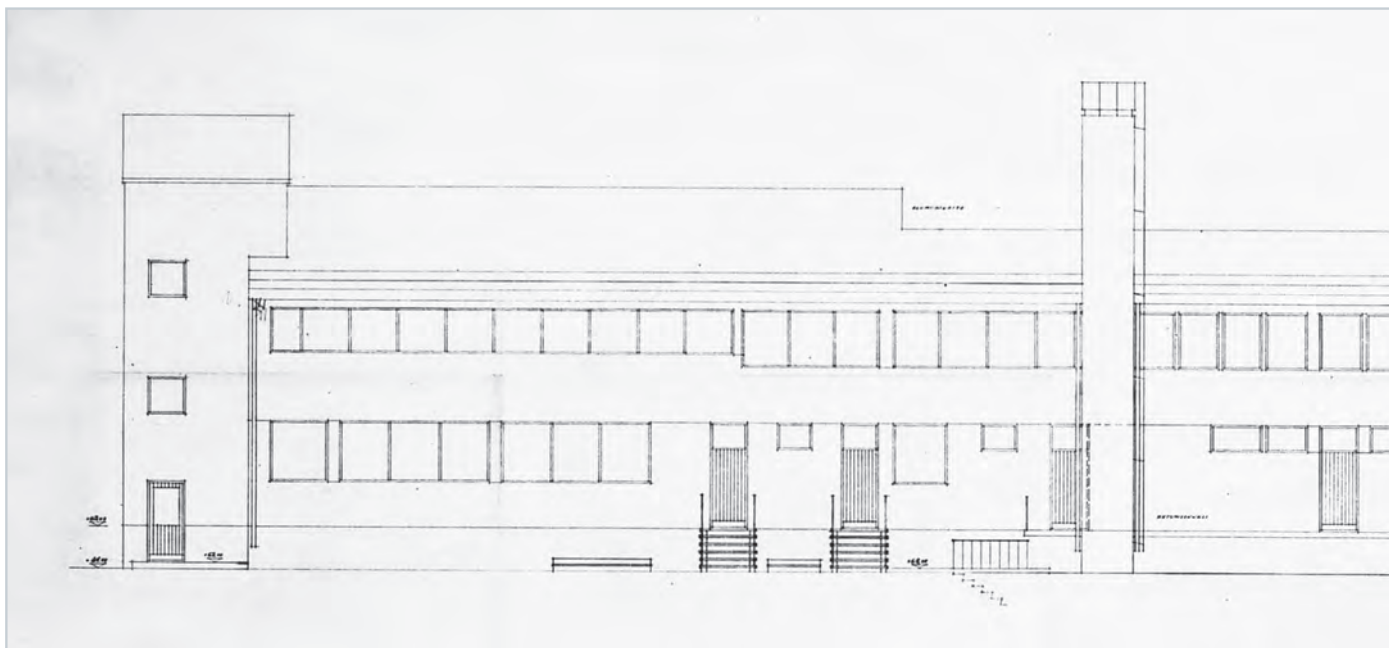
Tavaratalon runko valettiin paikalla. PL.

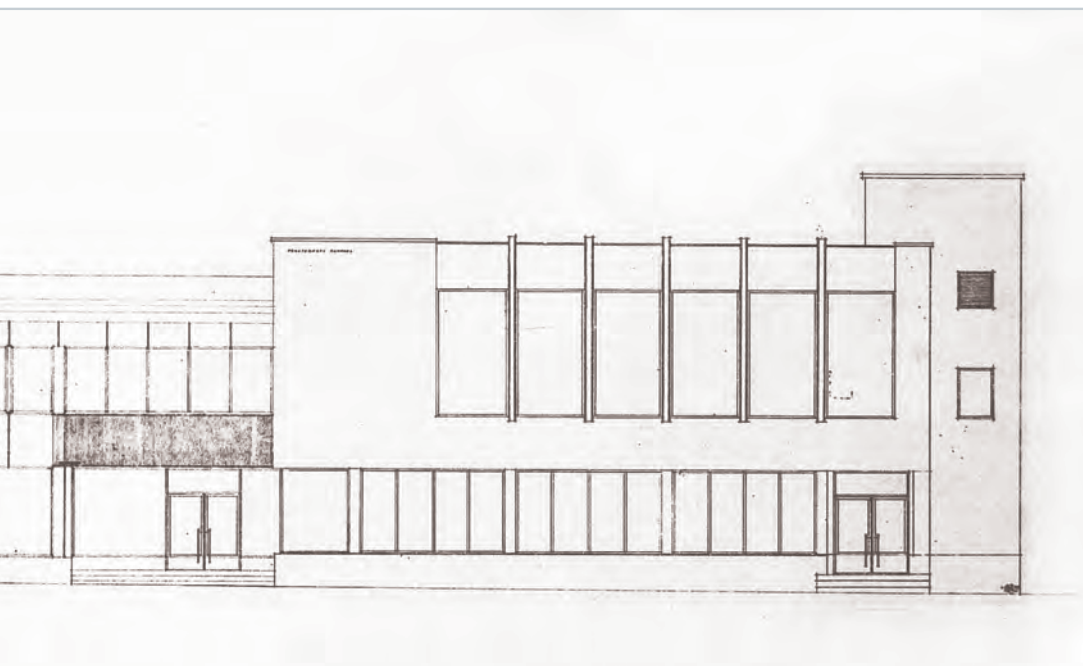
Vanhan rakennuksen julkisivu purettiin vasta, kun uusi rakennus oli valmis. PL.

Julkisivu Vihdinkadulle 1959. SOK.

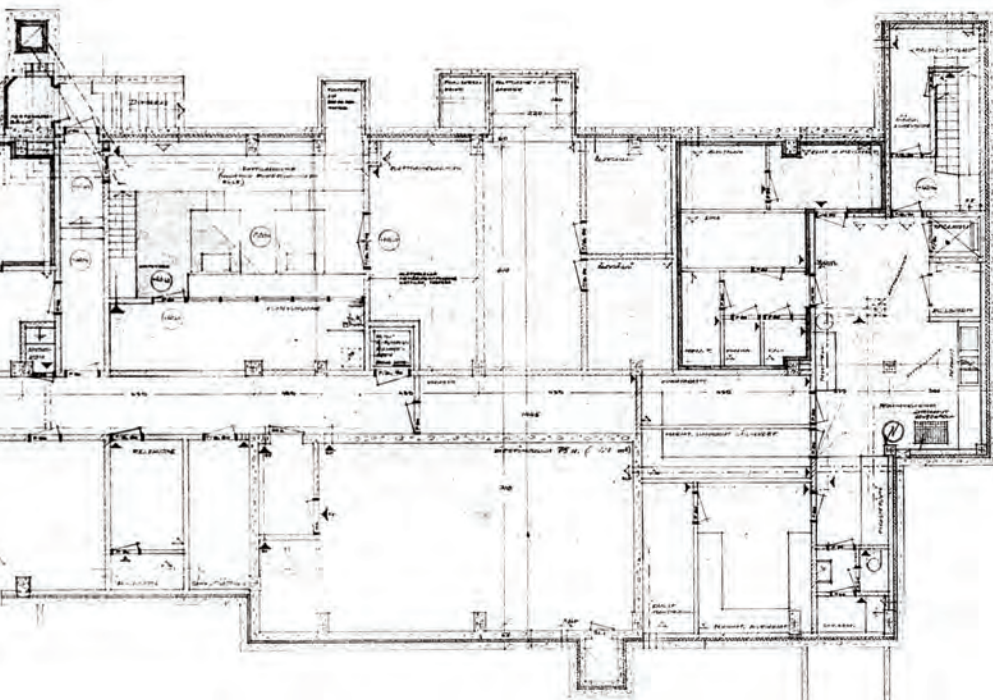

Pihajulkisivu 1959. SOK.

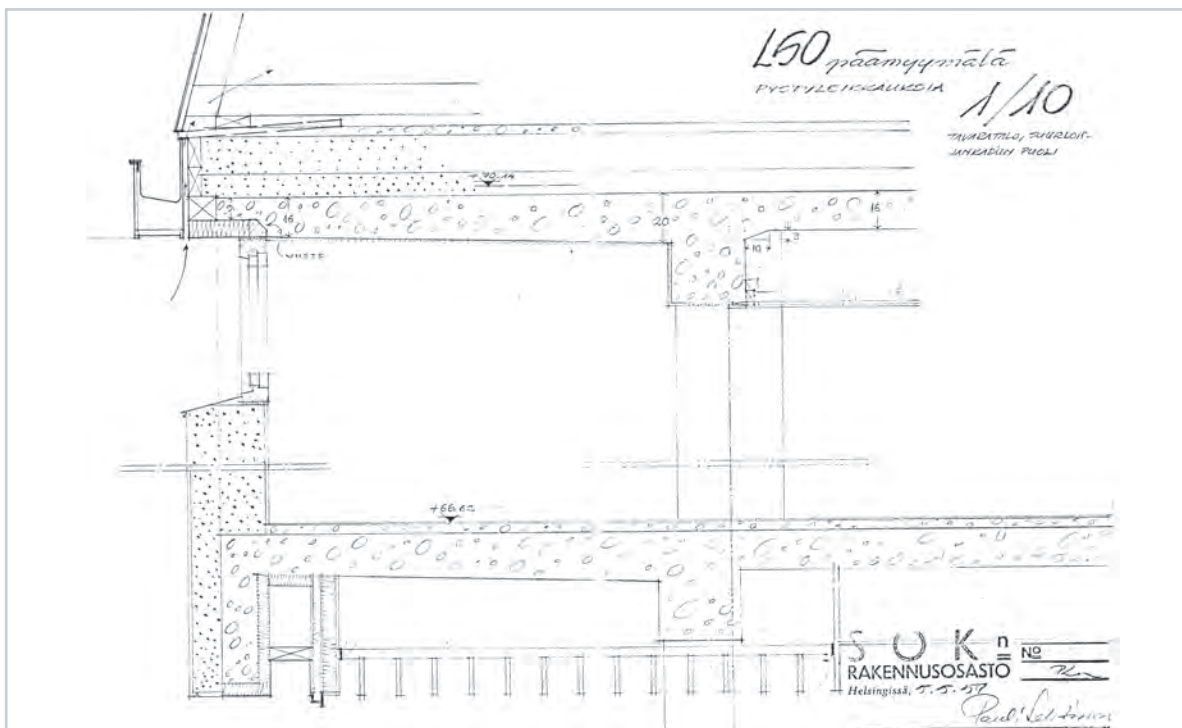

26

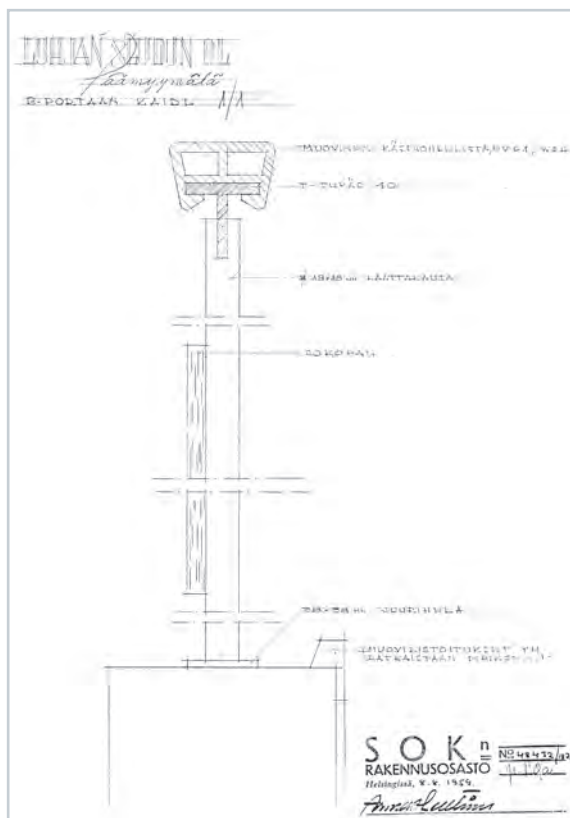
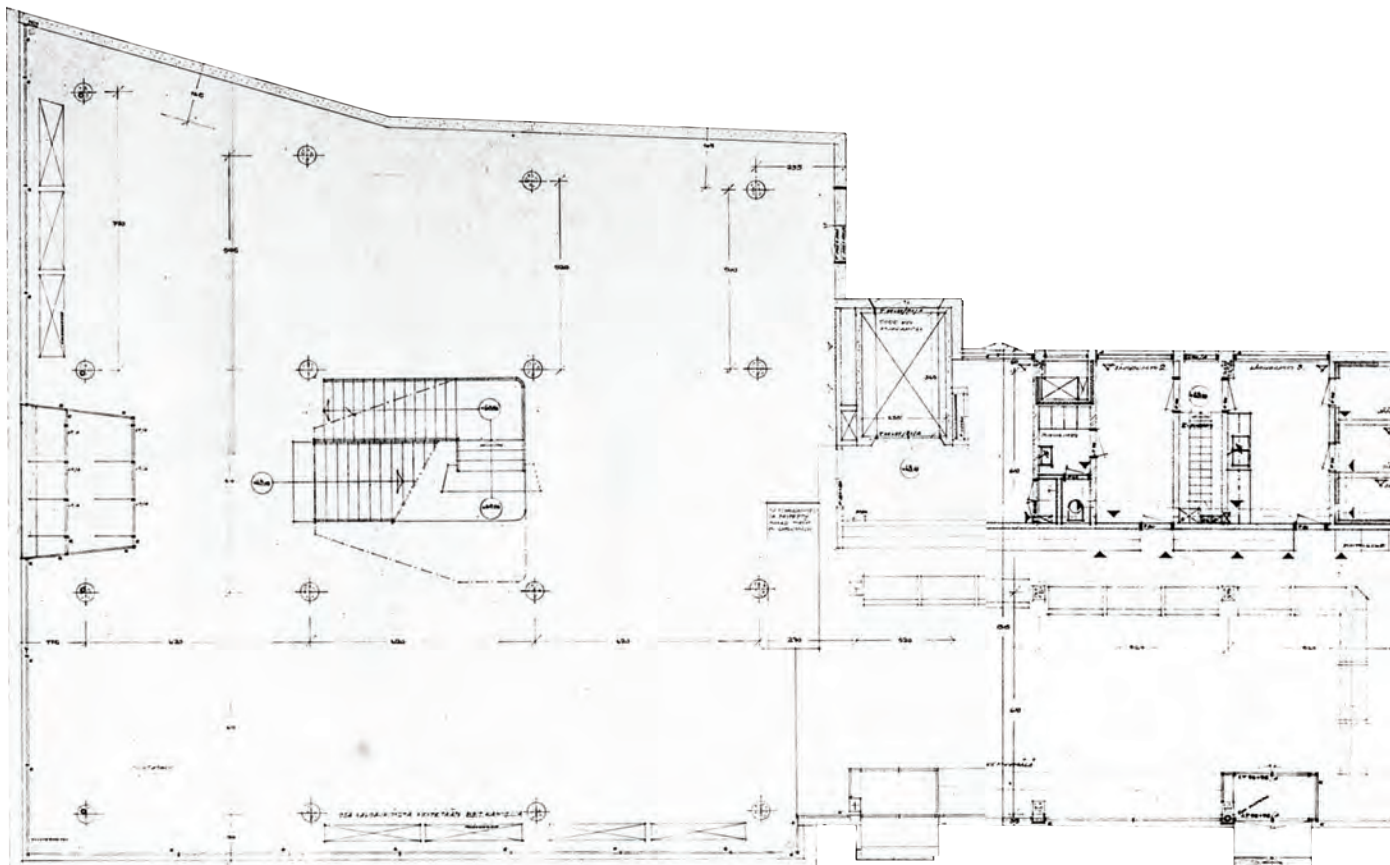

Pohjakerroksen pohjapiirros
1959. SOK.

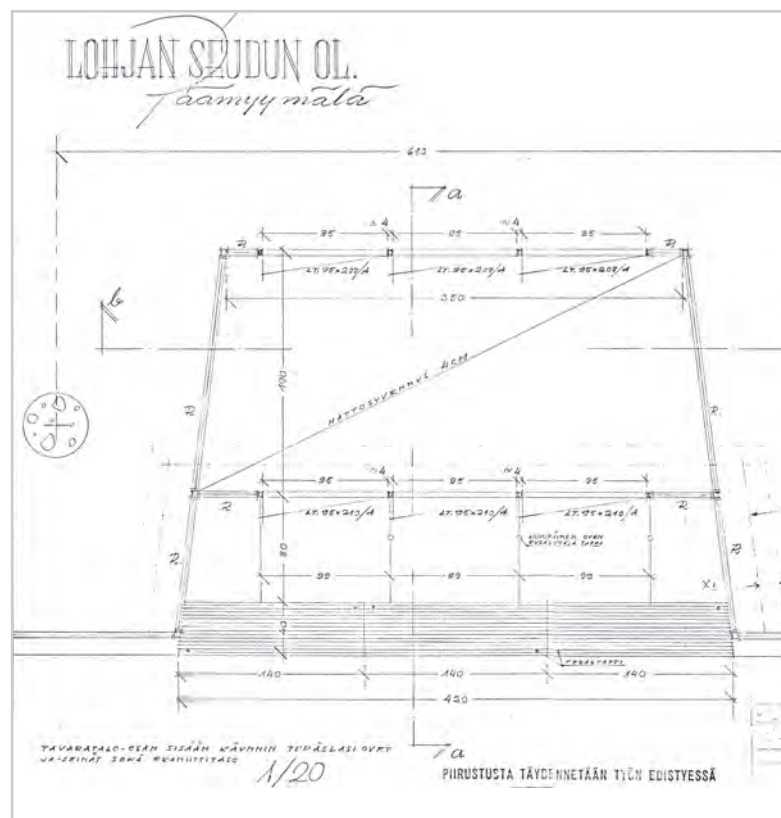

Räystäisleikkaus 1959. SOK.

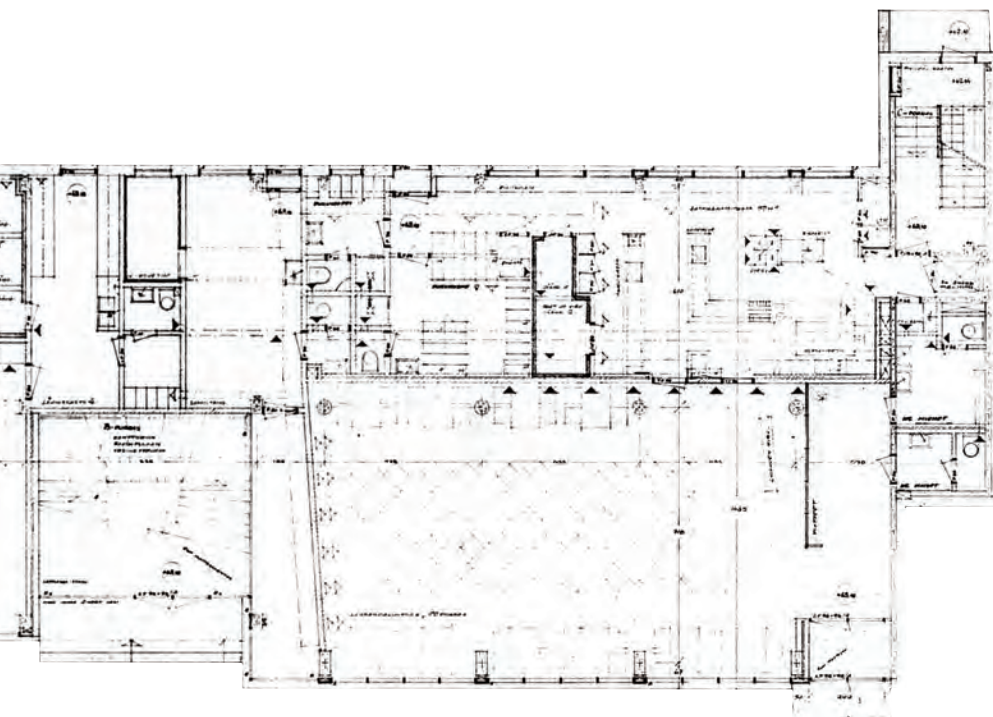
1. kerros

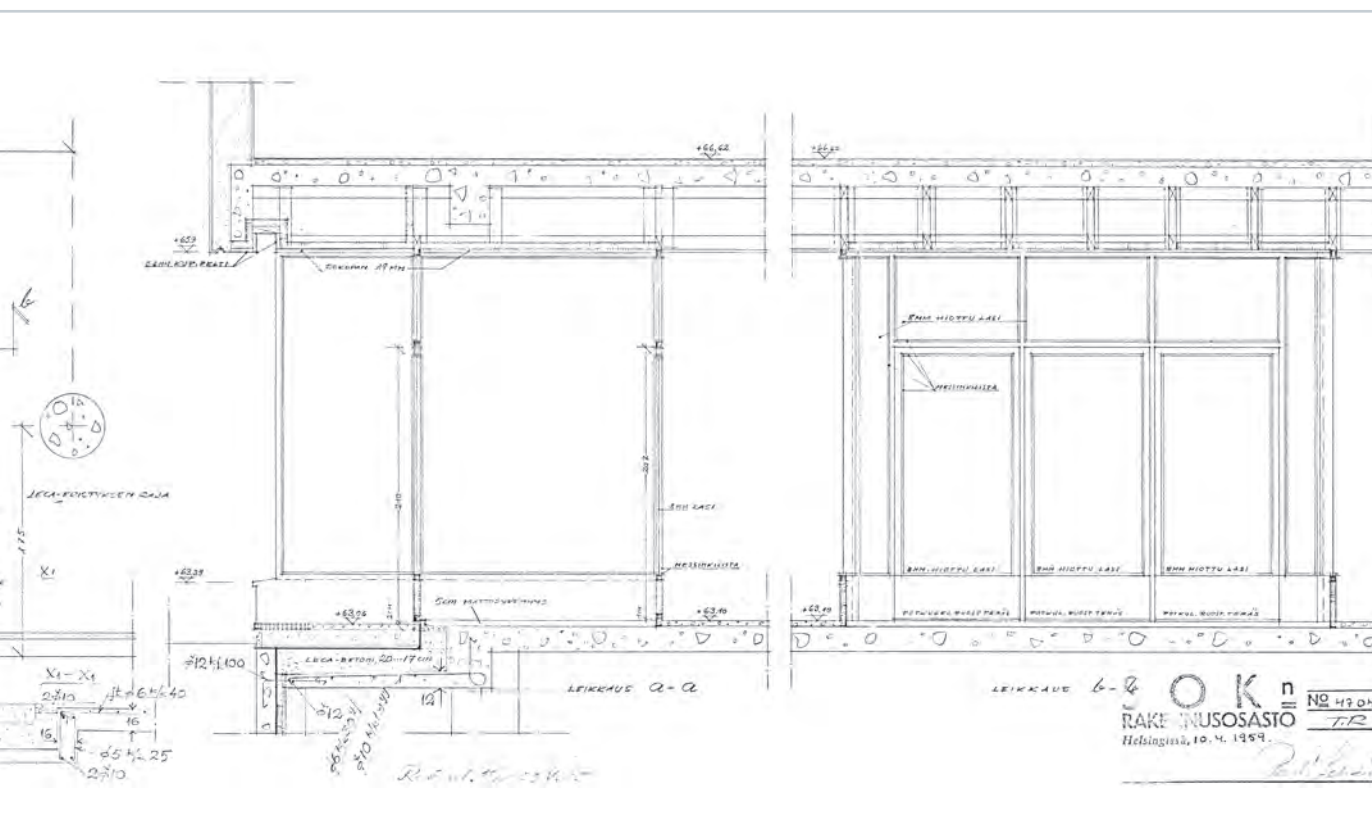
Pääportaan kaide 1959. SOK.

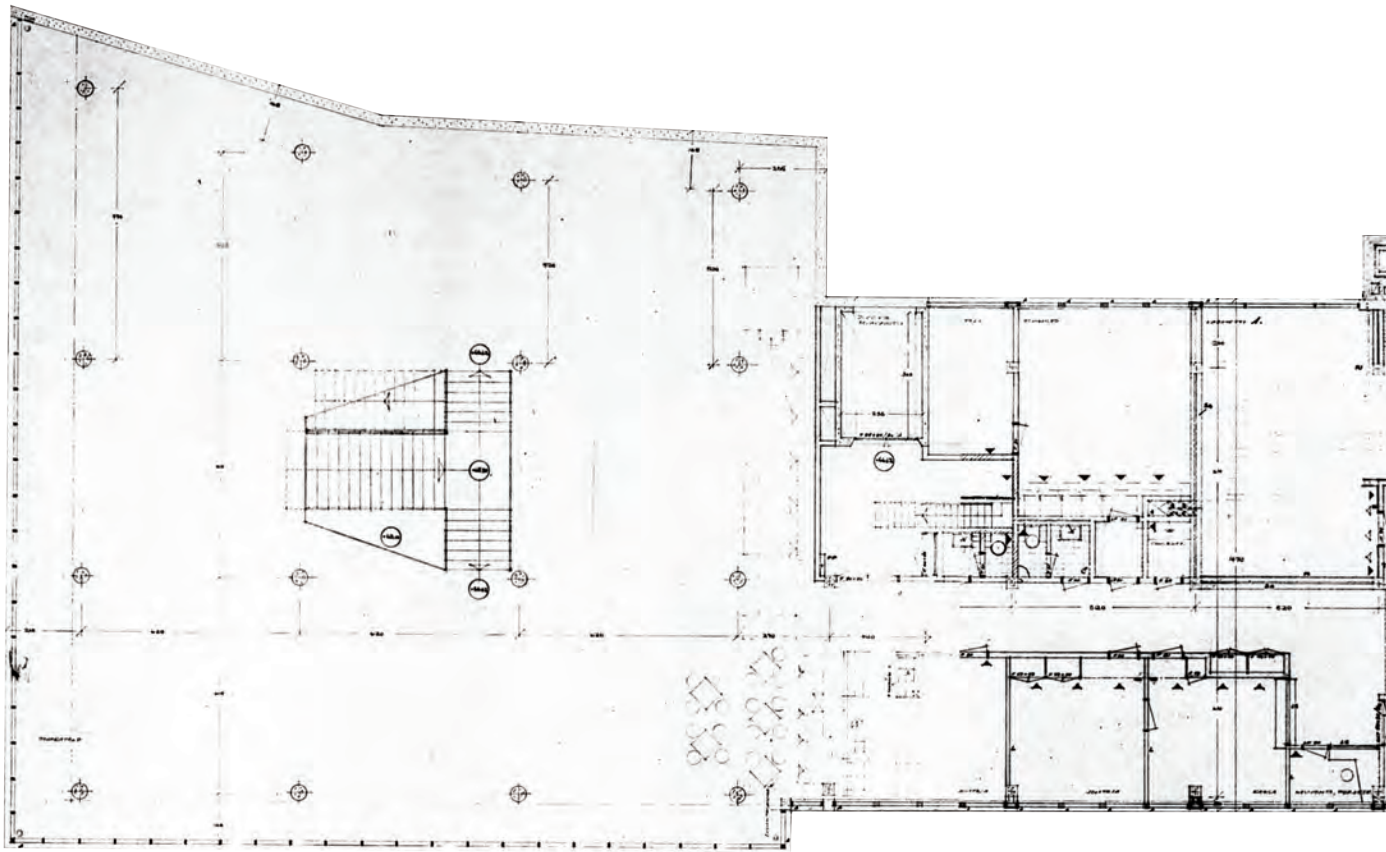
Pääsisäänkäynti 1959. SOK.

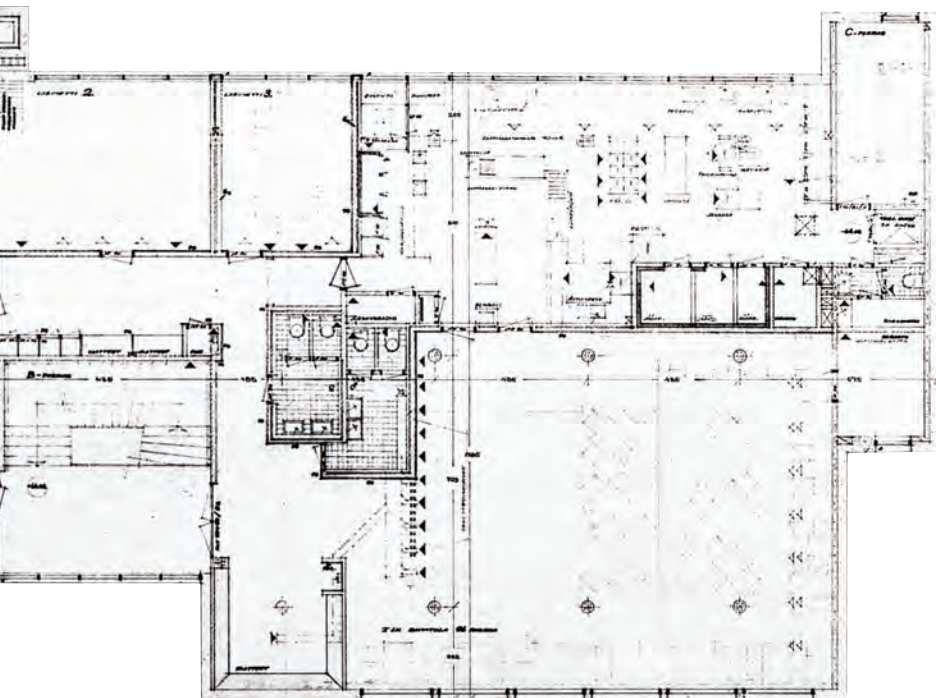
Maantasokerroksen pohjapiirros
1959. SOK

2. kerros

Tavaratalon myymälä toisessa kerroksessa on rakenteilla. PL.

2. kerroksen pohjapiirros 1959. SOK

Ensimmäisen luokan ravintola toisessa kerroksessa. PL.

Tavarataloon asennettiin uudenaikaiset liukuportaat. PL.

Rakentaminen

Lupasarja on päivätty helmikuussa 1959 ja rakennuslupa vahvistui maaliskuussa, jolloin myös kaivuutyö ja paaluttaminen aloitettiin. Anturan ja rungon valu päästiin aloittamaan huhtikuussa ja vesikatossa työ oli kesäkuun puolivälissä. Harjakaiset oli vietetty jo muutamaa päivää ennakkoon kesäkuun 11. päivänä. Hissitarkastus piidettiin marraskuun loppupuolella.³⁵ Vastaavana työnjohtajana rakennustyömaalla oli R. Salo.

Pauli Lehtisen valokuva-albumi, jonka kuvia meillä oli onni käyttää tässä työssä sisältää harvinaislaatuista kuva-aineistoa rakentamisvaiheesta. Lohjan Seudun Osuuskaupan vanhan rakennuksen julkisivu pysyi pystyssä kertoman mukaan viimeiseen yöhön saakka ennen tavaratalon avajaisia. Työ suunniteltiin niin, että kaupan käyntiin tuli mahdollisimman vähän keskeytyksiä.

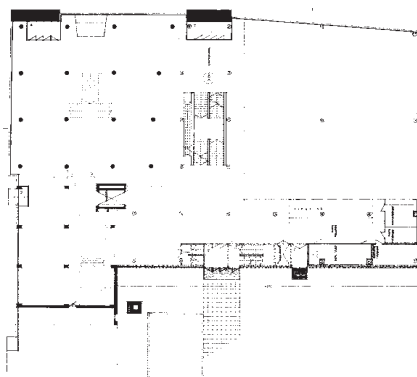
Käyttö

Tavaratalossa oli lähes 2000 neliömetriä myyntitilaa sekä paikallisen osuusliikkeen ylläpitämät 80-paikkainen kansanravintola ensimmäisessä kerroksessa, ensimmäisen luokan 96-paikkainen ravintola toisessa kerroksessa ja sen kolme kabinettia, elintarvikemyymälä Vihdinkadun varressa, varasto ja konttori. Tavaratalossa oli myös kahvibaari. Suurin osa tilasta oli siis pyritty saamaan myymäläkäyttöön. Elintarvikeosasto, taloustavaraosasto, rautatavara- ja maataloustavaraosasto sijoitettiin pohjakerrokseen. Osuuskauppa Seudun konttori sijaitsi toisessa kerroksessa Vihdinkadun varressa elintarvikekaupan yläpuolella.

Laajuustiedot

Tilavuus	12513,4 m ³
Ala	1092 m ²
Kerrosala	3919,3 m ²

³⁵ Rakennuslupa 16.3.1959. LKA.

I. kerros 1970. SOK.

4.4 Laajennus 1970–71

Ratkaisu

Vuoden 1970 alussa koko kortteli 43 tuli maa-kauppojen tuloksena osuuskaupan omistukseen. Osuuskauppa Seudun tavarataloa laajennettiin 1970–1971. Hankkeen alta purettiin vanhoja rakennuksia. Rakennuksen suunnitteli arkkitehti Rauno Raunio SOK:n Rakennusosastolta arkkitehti Pauli Lehtisen valvonnassa. Ensimmäisen vaiheen suunnittelija Pauli Lehtinen oli noussut esimiesasemaan SOK:n rakennusosaston johtajaksi. Rakennuslupa vahvistui heinäkuussa 1970 ja lopputarkastus pidettiin vuotta myöhemmin.

Laajennusosa sijoittui Suurlohjankadun varteen. Laajennuksessa oli kaksi kerrosta ja kellari. Laajennuksen räystäs- ja harjakorkeus oli sama kuin vanhemmassa osassa. Sen julkisivu taittuu suhteessa 1959 rakennettuun osaan. Tavaratalon pinta-ala kasvoi yli kolmanneksella 2000 neliöstä 2700 neliöön. Suurlohjankadulle rakennettiin uusi pääsisäänkäynti, jota korostettiin värillisellä julkisivulasilla, eristyslasi-ikkunoilla ja polttomaalatun alumiinilevyprofiilin käytöllä. Muilta osin katujulkisivun katto oli polttomaalattua alumiinilevyä, betonielementeissä oli hienolaastipinnoite ja betonisokkeli oli maalattu. Uudisosaan rakennettiin uusi pääporras ja liukuporras uuden sisäänkäynnin kohdalle. Vanha pääsisäänkäynti purettiin. Suurlohjankadun ja Vihdinkadun kulmaan rakennettiin uusi sisäänkäynti. Vanhat liukuportaat jäivät vielä paikalleen. Pihan puolelle avattiin uusi sisäänkäynti autolla saapuvia asiakkaita varten. Uudessa myyntihallissa on kaksinkertainen jänneväli vanhaan osaan verrattuna, paitsi portaikon ja pihaseinän kohdalla.

Laajennuksen runkorakenteen modostivat teräbetonipilarit ja -palkit. Kellarikerros oli holvattu. Ulkoseinät olivat osittain teräbetonia, osittain tiiltä. Välipohjat olivat massiivisia teräsbetonilaattoja, paitsi tavaratalo-osan toisen kerroksen yläpohja tehtiin elementeistä. Vuonna 1970 yläpohja oli aukoton. Väliseinät jakoivat rakennuksen kahteen osaan: tavarataloon ja ravintolaosaan. Väliseinät olivat tiiltä ja ne oli varustettu palo-ovilla. Rakennuksen vesikatto oli peltiä ja siinä oli keskuslämmitys. Rakennus liitettiin kaupungin vesi- ja viemäriverkkoon. Toiminnasta syntyvät jätteet kerättiin kuljetussäiliöihin ja vietiin kaatopaikalle. Roskanpoltosta paikan päällä luovuttiin.

Vuonna 1971 julkisivun mainoslaitteet uusittiin. Seuraavana vuonnaravintola Lohta laajennettiin osuuskaupan konttoritiloihin, ravintolan sisäänkäyntiä ja porrasta muutettiin, sisäänkäynnin eteen rakennettiin sadekatos ja sosiaalitilat siirrettiin kellarisiin. Ravintolasaliin järjestettiin myös itsepalvelutiski. Ravintolatoiminta kukoisti 1970-luvulla. Myös ravintolan muutokset olivat SOK:n rakennuskonttorin arkkitehti Raunio suunnittelema.

Asemapiirroksessa oli peräti 102 autopaikkaa. Asiakkaat saapuiat yhä useammin autolla ja tavaratalon 1960-luvulla vahvistunut seudullinen luonne korostui.

Pihalle rakennettiin Vihdinkadun suuntainen ajoluiska kellarisiin.

Vuonna 1970 Nyyrikinkadun varteen rakennettiin 480 neliömetrin suuruinen, tilapäinen kylmä varasto poikkeusluvalla. Sen rungon muodostivat teräspilarit ja -palkit. Sekundäärisinä kannattajina olivat naulatut puupalkit. Rakennuksen ulkoseinät olivat peltiä, samoin kuin vesikatto.

Käyttötarkoitus kerroksittain

Käyttötarkoitus	Kellari [m ²]	Ullakko [m ²]	Muu kerros [m ²]	Yht. [m ²]	Huoneita
Tavaratalo	468,26	468,26	936,52	1873,04	5 kpl
Varasto, Myymälä, Konttori	337,84	43,24	639,70	1020,78	36 kpl
Ravintola ym.	309,70	50,72	665,1	1025,52	38 kpl
	1115,80	562,22	2241,32	3919,34	79 kpl

Rakentaminen

Osuuskauppa Seutu avasi ovensa uudistettuna jo 1.8.1970 eli se oli toiminnassa tavaratalon laajennustyön ajan. Tavaratalo avattiin laajennettuna 1.8.1971.

Urakkasopimus laajennuksesta allekirjoitettiin 1970 syyskuussa lohjalaisen rakennusliikkeen Salo & Rämä kanssa. Työ alkoi heti paalutuksella ja anturan valulla. Holvin valu jatkui lokakuussa.

Rakennuttaja	Osuuskauppa Seutu
Pääsuunnittelija	arkkitehti Rauno Rautio, SOK:n rakennusosasto
Suunnittelija	insinööri L. Tarvainen, SOK:n rakennusosasto
Rakenteet	Insinööritoimisto K. Rautiainen
LVI-tekniiset työt	DI H. Kuisma, SOK
Sähkötekniiset työt	DI T. Korhonen
Jäähdytystekniiset työt	insinööri N. Mikkonen, SOK
Sisustus	sisustusarkkitehti K. Harmia, SOK

Laajuustiedot

Laajennuksen tilavuus	12900 m ³
Laajennuksen kerrosala	1940 m ²
Myyntipinta-ala kokonaisuudessaan	2700 m ²
Kokonaispinta-ala	4800 m ²

Käyttö

Erillisiä tavaraosastoja oli kaikkiaan 12. Kellarissa oli rautaosasto, urheilu- ja vapaa-ajan osasto sekä maatalousosasto. Myymäläpinta-alaa oli yhteensä 795 m². Kellarissa toimi myös koko osuuskauppaa palveleva lihanpalotteluosasto. Myös lähettämö, tavarantoimitus ja henkilökunnan sosiaalitalat sijaitsivat pohjakerroksessa. Lisäksi varastoa oli 700 m². Ensimmäisessä kerroksessa toimi Herkutarjotin, kirjakauppa, talousosasto, naisten asusteosasto, kemikaalio, leluosasto sekä jalkine- ja laukuosasto. Myymälätilaa oli yhteensä 1252 m². Toisessa kerroksessa oli kangasosasto, lasten osasto, puvusto-osasto, miesten asusteosasto ja kahvio. Myymälätilaa oli yhteensä 667 m².

Tavaratalon yhteyteen tuli ravintola Lohi, maantasokerrokseen kansanravintola ja yläkertaan kahvila. Myös osuuskunnan konttori- ja johtohenkilöstö siirtyivät rakennukseen.

Tavaratalon ajateltiin palvelevan 34.000 asukasta Lohjan kaupungista ja maalaiskunnasta, Karjalohjalta, Sammatista, Nummelta ja Pusulasta. Naapuruspitäjien päämyymälät muutettiin pienostavarataloiksi. Niiden suppeampaa tarjontaa voitiin nopeasti täydentää Seutu-Sokoksesta käsin. Alueen asukkaita palveli lisäksi osuuskunnan viisi myymäläautoa, jotka voivat lastata ja purkaa kuormansa häiritsemättä muuta toimintaa uudistuneessa elintarvikeliikkeessä.

4.5 Laajennus 1984–1987

Ratkaisu

Tavaratalon muutosvaiheet suunniteltiin SOK:n rakennusosastolla ja arkkitehtina oli Reima Ruokonen. Tavaratalon toinen laajentumisvaihe osuu 1980-luvun puoliväliin ja pienempiä muutoksia tehtiin pitkin 1980-lukua. Laajennus tarkoitti tavaratalon Suurlohjankadun puoleisen siiven pidentämistä 20 metrillä. Rakennuksen mittakaava pysyi samana ja julkisivu taittui jälleen katulinjan mukaan laajennusosien välillä. Pääsiiven kylkeen rakennettiin pihan puolelle kylmä varasto rauta- ja maatalousmyymälää varten ja katolle kolme ilmanvaihtokonehuonetta.

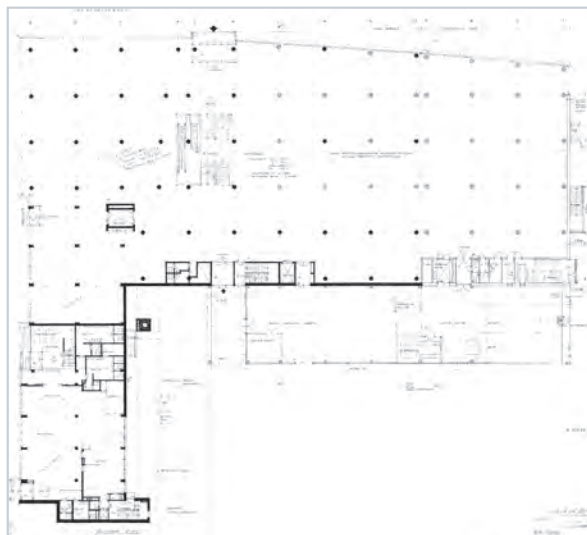
Suurlohjankadun puoleinen julkisivu oli ensimmäisen kerroksen kohdalla teräs-lasi-seinä kuten aikaisemmissa vaiheissa ja toisen kerroksen julkisivu oli umpinainen. Siihen oli kuitenkin sommiteltu myös ikkunoita. Pihan puolelta rakennus oli umpinainen.

1970-luvun laajennuksen elementtirakenteista yläpohjaa korotettiin 1980-luvulla palkiston avulla niin, että saatiin rakennekorkeutta ilmastointiputkille. Kattoon voitiin avattiin rivi ikkunoita. Muutos edellytti tiheämpää pilaristoa lyhyemmällä jännevälillä 1970-luvun osassa ensimmäisessä kerroksessa. Pääporras pysyi entisessä paikassaan, ja liukuportaan viereen lisättiin toinen liukuporras. Tavaratalon vanhemman puolen korkeaan osuuteen rakennettiin välitaso toisen kerroksen korkeuteen.

Tontille järjestettiin 151 autopaikkaa, sekä muun muassa ulkokahvila ja kioski Suurlohjankadun varteen. Tontti aidattiin Nyyrikinkadun puolelta ja Vihdinkadun kulmasta matalalla betonikaiteella.

Muita 1980-luvun muutoksia olivat muun muassa vanhojen rullaportaiden poistaminen 1987, puutarhamyyntikatoksen rakentaminen pihan puoleisen sisäänkäynnin viereen 1987, ravintolan sisustusmuutokset ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa 1988, vanhan vuoden 1959 porrasaukon valaminen umpeen 1989, pankkiautomaatin sijoittaminen Suurlohjan- ja Vihdinkadun kulmaan 1989, ja muutokset valomainoksiin.

1990-luvun puolella 1980-luvun puolivälissä rakennettu Kodin Raudan kylmä varasto muutettiin lämpimäksi liiketilaksi. 1970-luvun keskiportaikko poistettiin, pihan puolelle rakennettiin uusi pääporras ja sisäänuloaule rakennusarkkitehti Matti Rahkilan suunnitelmien mukaan 1993. Rahkila toimi konsulttina SOK:n rakennusosastolle. Tässä vaiheessa SOK oli siis alkanut ulkoistaa suunnittelutoimintaa. Uuden sisäänkäynnin julkisivu pihan puolella on alumiininen ristikko, jonka aukot on lasitettu julkisivulasilla.

Pohjapiirros, 1. kerros, 1984. LKA.

Rakentaminen

Laajennuksen rakensi Rakennus Ruola Oy.

Laajuustiedot

Muutoksen kerrosala	2547 m ²
Koko tontin käytetty kerrosala	7520 m ² / 9400 m ²
Muutosala	n. 500 m ²
Muutoksen tilavuus	9500 m ³

Käyttö

City-Sokoksen avajaisia vietettiin 5.5.1987. Maantasoon Suurlohjankadun varteen sijoittui valtava myyntihalli, johon oli käynti 1970 rakennetun pääsisäänkäynnin kohdalta. Sisäänkäynnin kohdalla oli pääporras ja kahteen suuntaan vievät liukuportaat. Pihalta rakennusten kulmasta oli toinen sisäänkäynti.

Vihdinkadun puolella oli ravintola. Pihapuoleisessa laajennuksessa oli rauta- ja maatalousosaston varasto. Tavaratalon toisessa kerroksessa oli myös iso halli, jonka vanhemman osan kattoa oli korotettu n. 500 neliömetrin alueelta. Hallin itäpäästä oli erotettu taukotiloja henkilökunnalle ja länsipäästä osuuskaupan konttori. Vihdinkadun puolella pääosa tiloista oli varattu ravintolalle, sen keittiölle ja kabineteille.

4.6 Muutokset Suurlohjakadun julkisivussa

Julkisivumateriaalit 1959:

1. Alumiinipelti
2. Pesuterastirappaus
3. Teräs-lasi-ikkunat katutasossa
4. Betonisokkeli

Julkisivumateriaalit 1970:

5. Polttomaalattu alumiinilevy
6. Betonielementti / hienolaastipinnoite
7. Betonisokkeli / maalaus

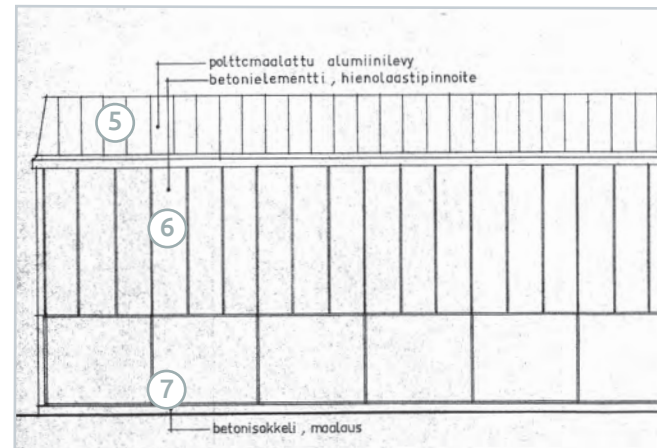
Uuden sisäänkäynnin kohdalla:

8. Polttomaalattu alumiinilevyprofiili
9. Väriäinen julkisivulasi
10. Eristyslasi-ikkuna

Julkisivumateriaalit 1985

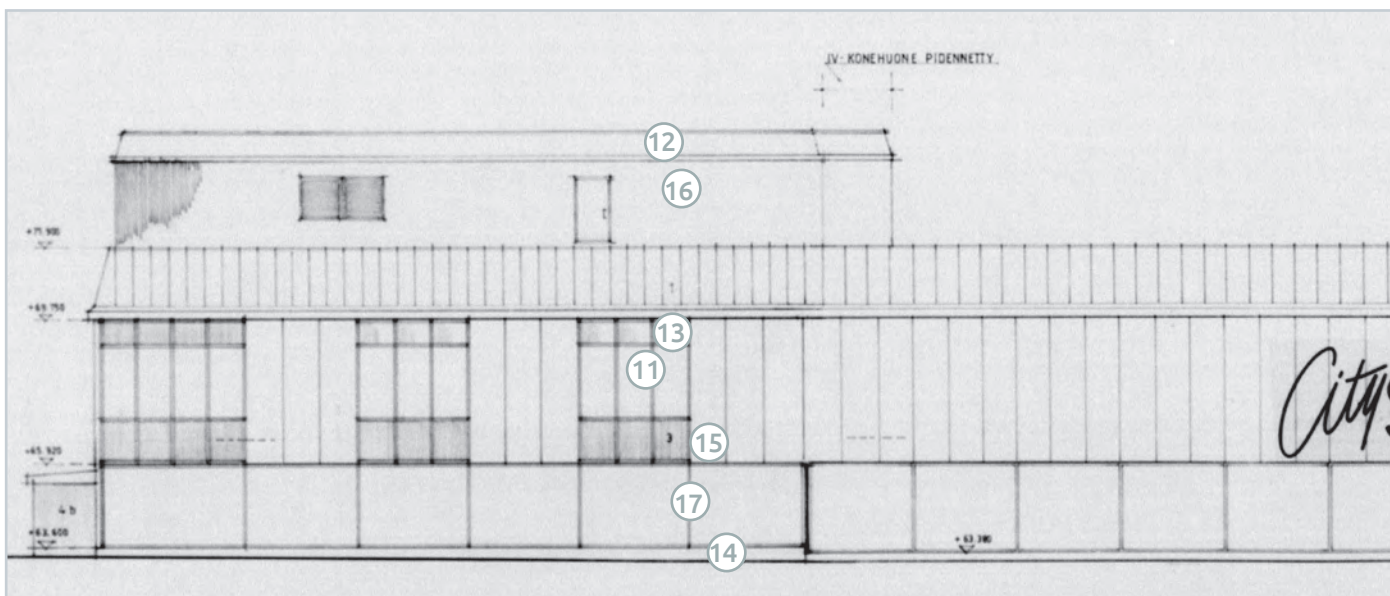
11. Alumiinipelti/luonnonharmaa
12. Muovipintainen pelti/ vaalean harmaa / sileä
13. Julkisivulasi / tumman sininen
14. Betonisokkeli / luonnonharmaa
15. Sileä betoni / valkoinen
16. Muovipintainen pelti / vaalean harmaa / profiloitu
17. Anodisoitu alumiini / tumman ruskea

1970

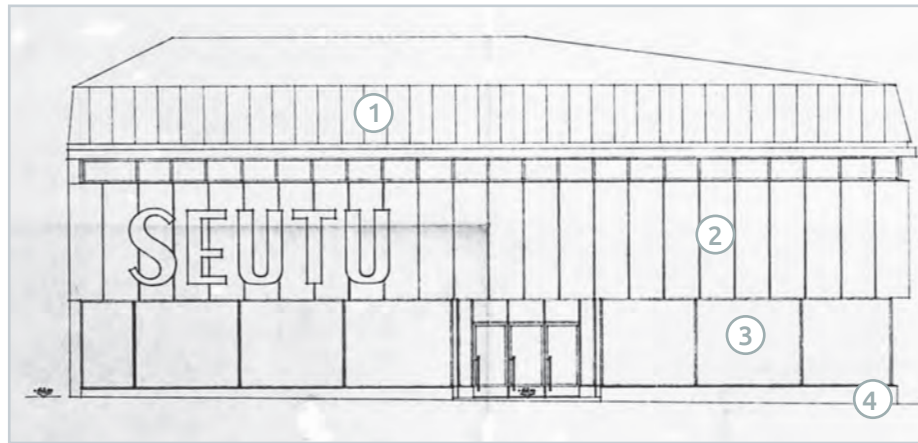
Julkisivu Suurlohjankadulle 1970. LKA.

1985

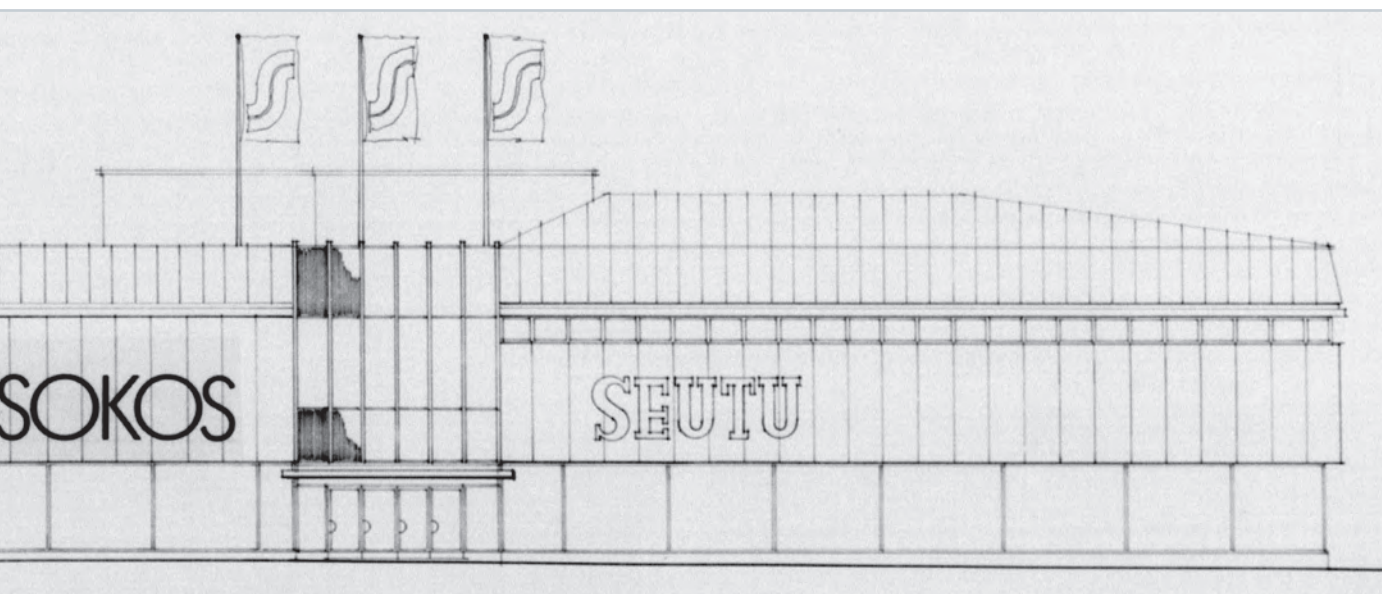
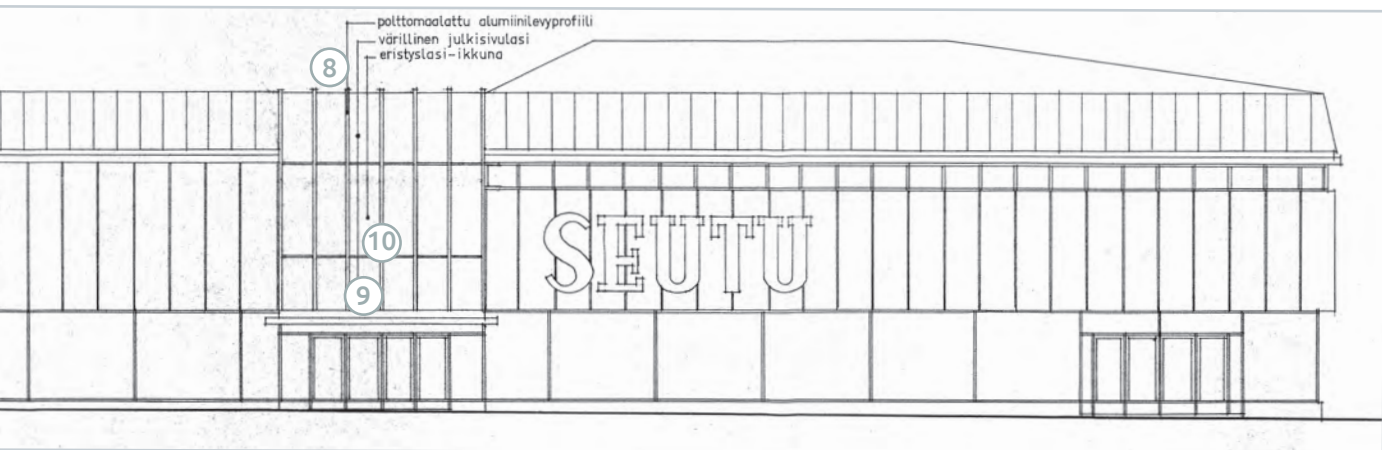

Julkisivu Suurlohjankadulle 1984. SOK.

1959

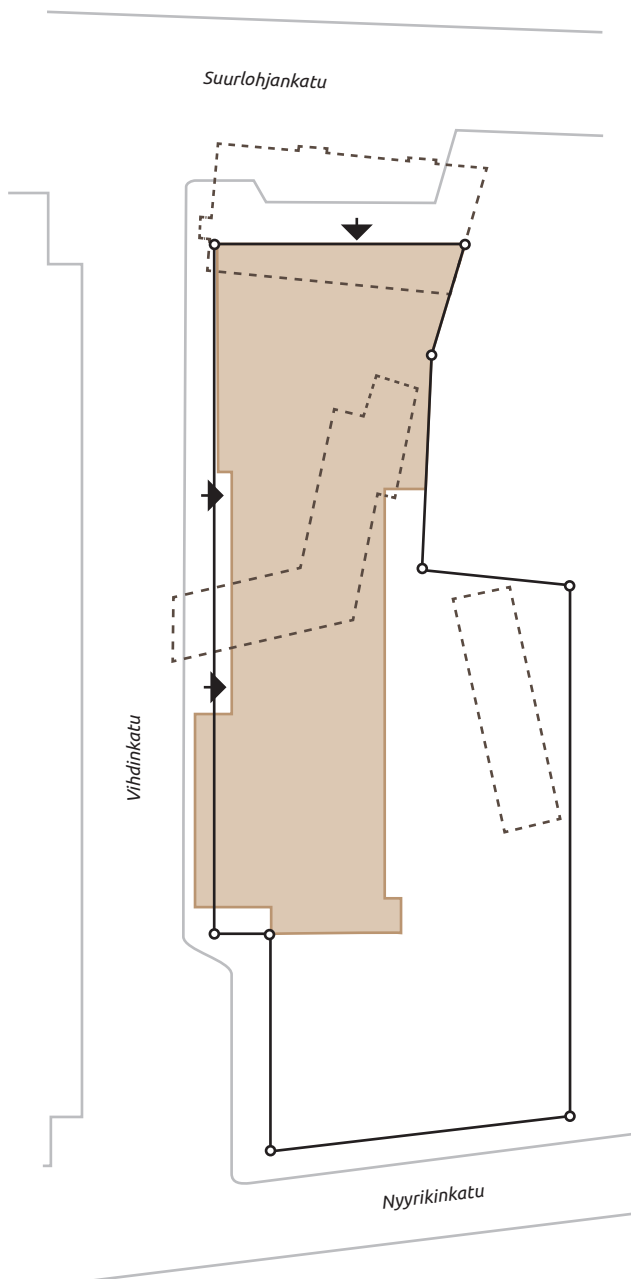
Julkisivu Suurlohjankadulle 1959. SOK.

Tavaratalon vaiheet 1959

- 1959
- 1970
- 1985

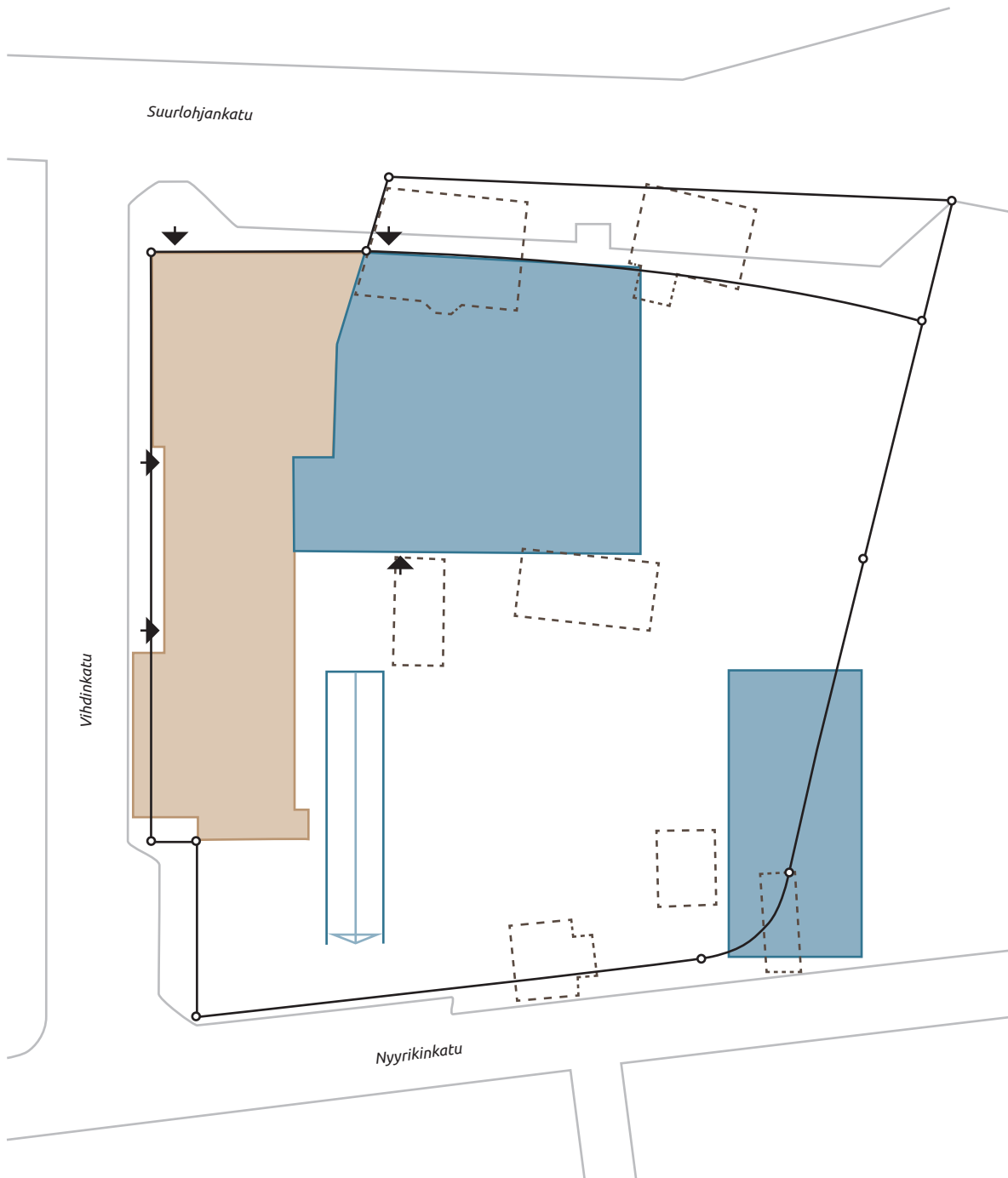
- Puretut rakennukset
- Sisäänkäynti

Tavaratalon vaiheet 1970

- 1959
- 1970
- 1985

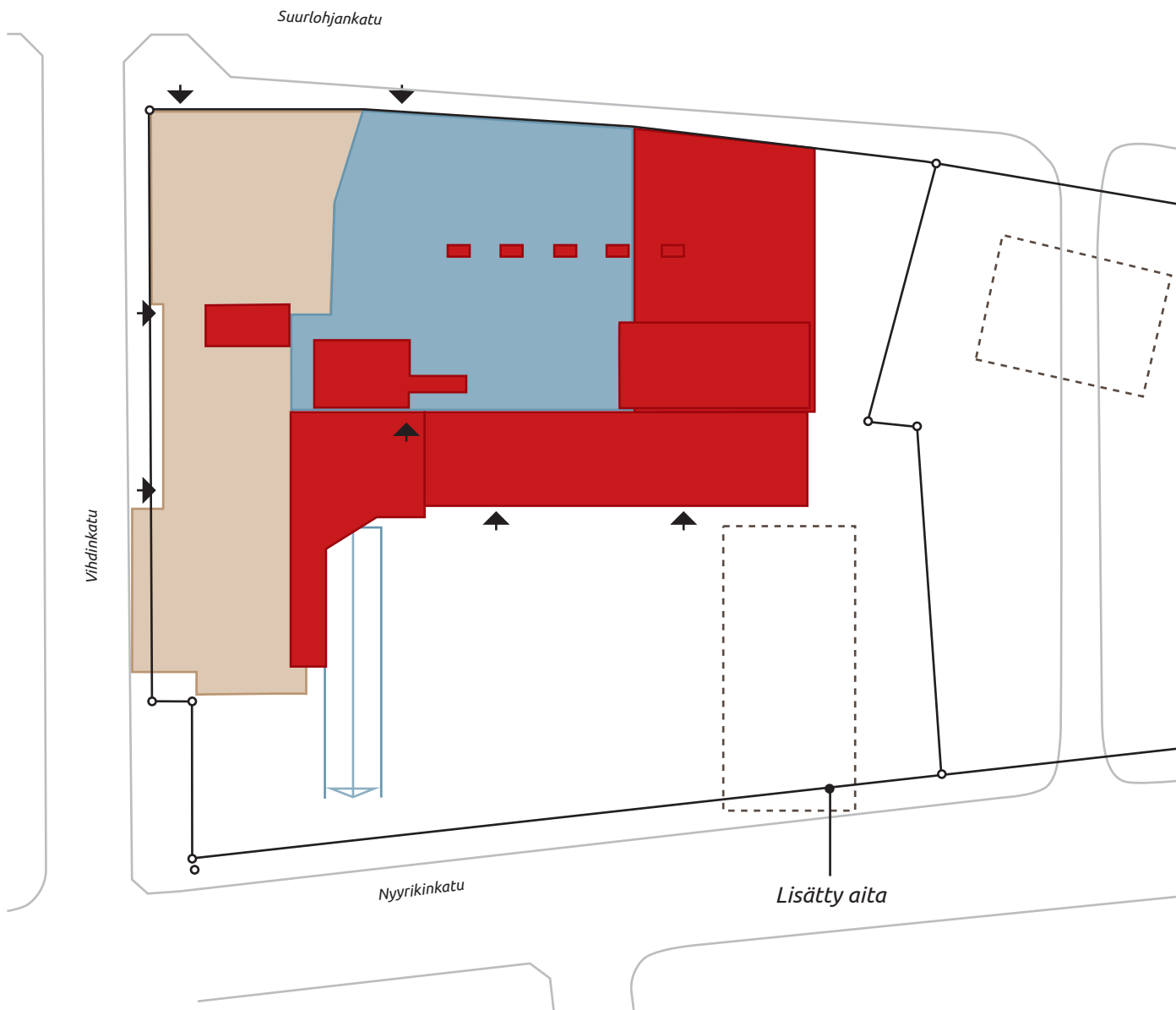
- Puretut rakennukset
- Sisäänkäynti

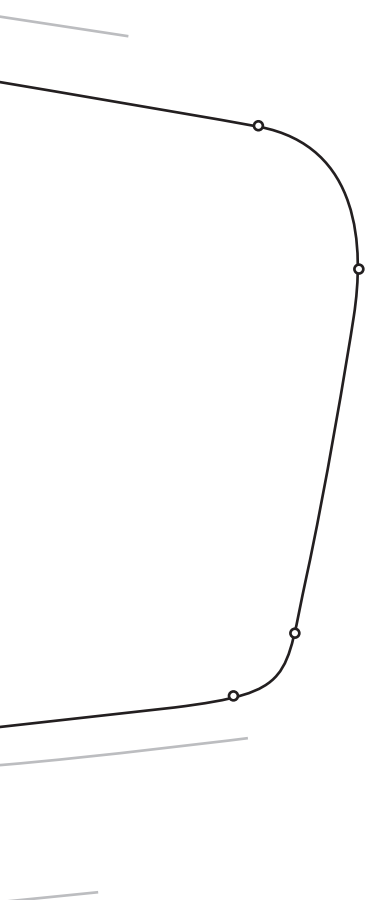

Tavaratalon vaiheet 1985

- 1959
- 1970
- 1985

- Puretut rakennukset
- Sisäänkäynti

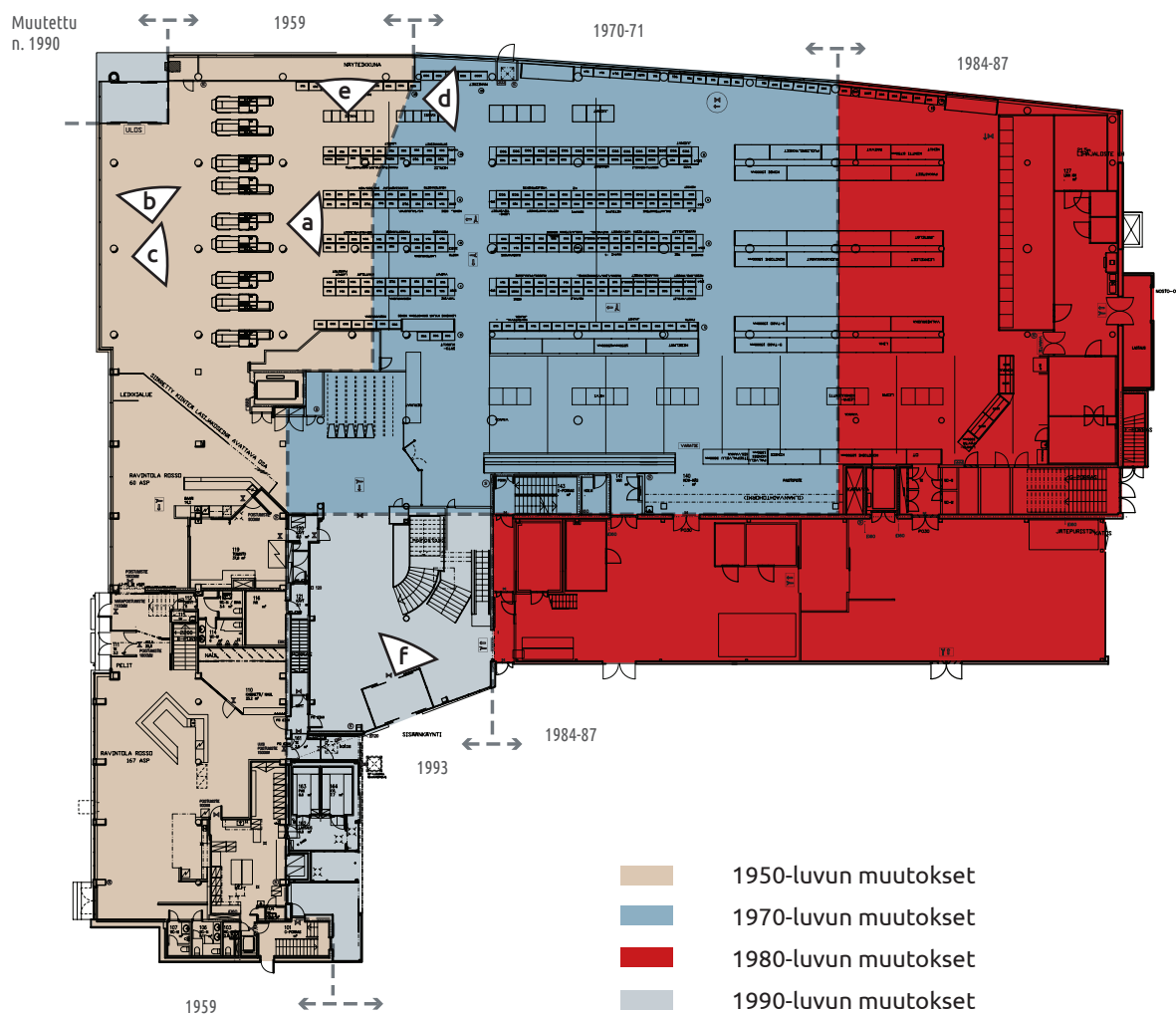

5

Nykytila

1. kerros

a) Vanhan osan myymälätilaa.

b) Suurlohjan- ja Vihdinkadun kulmaan myöhemmin tehty tuulikaappi.

Sisätilakatselmus

S-market

Lattia on valkoista mosaiikkibetonilaattaa, kooltaan 300 mm x 300 mm. Kiviaines on mustaa ja vaaleaa. Se on arviolta 1980-luvulta.

Kaupassa näkyy rakennuksen kantava runko: pyöreät pylväät ja Suurlohjankadun suuntaiset palkit. Katon pinta on maalattua raakkabetonia.

Liiketila on matala ja ilmastointiputket ja muut asennukset on kuljetettu pääasiassa palkkien välissä. Alakattoja ei ole.

S-Marketin aulassa Vihdinkadun puolella teräskunat ulottuvat noin 30 sentin korkeuteen lattiasta. Ikkunoiden alla on lämpöpatterit. Ikkunat ovat yksilasisia eikä karmeissa ole lämpökatkaisua. Teräskarmit ovat todennäköisesti alkuperäisiä.

Suurlohjan- ja Vihdinkadun kulman sisäänkäynnin kohdalle on asennettu uudehko liukuovet.

S-Marketin aulasta on erotettu osa ravintolatilaksi.

Hissi, jolla pääsee toiseen kerrokseen on uudehko. Sen liukuovet ovat ruostumatonta teräspeltiä.

Myymälätila on erotettu pihan puoleisesta aulasta teräsrakenteisella jakoseinällä, jonka alaosa on umpinainen ja yläosa akryyliä tai lasia. Seinä on maalattu keltaiseksi.

Pihan puolelle on rakennettu uusi kaksikerroksinen aula 1993, josta on portaat toisen kerroksen Sokos-tavarataloon, ja kellariin, missä viimeksi on toiminut posti. Tässä uudemmassa aulassa on samanlainen vaalea mosaiikkibetonilattia kuin Suurlohjankadun puolella.

S-marketin sisällä asiakas kohtaa ensimmäiseksi hedelmä- ja vihannestiskit. Niiden takana on leipä- ja lihaosastot. Aivan myymälän perälle on sijoitettu maitotuotteet. Kadun puoleisella myymälän käytävällä voi havaita, ettei talo ole suorakulmainen vaan Suurlohjankadun puolella seinä taivuttaa. Myymälässä hyllyt on asetettu Suurlohjankadun suurten ikkunoiden eteen ja ikkunat on teipattu.

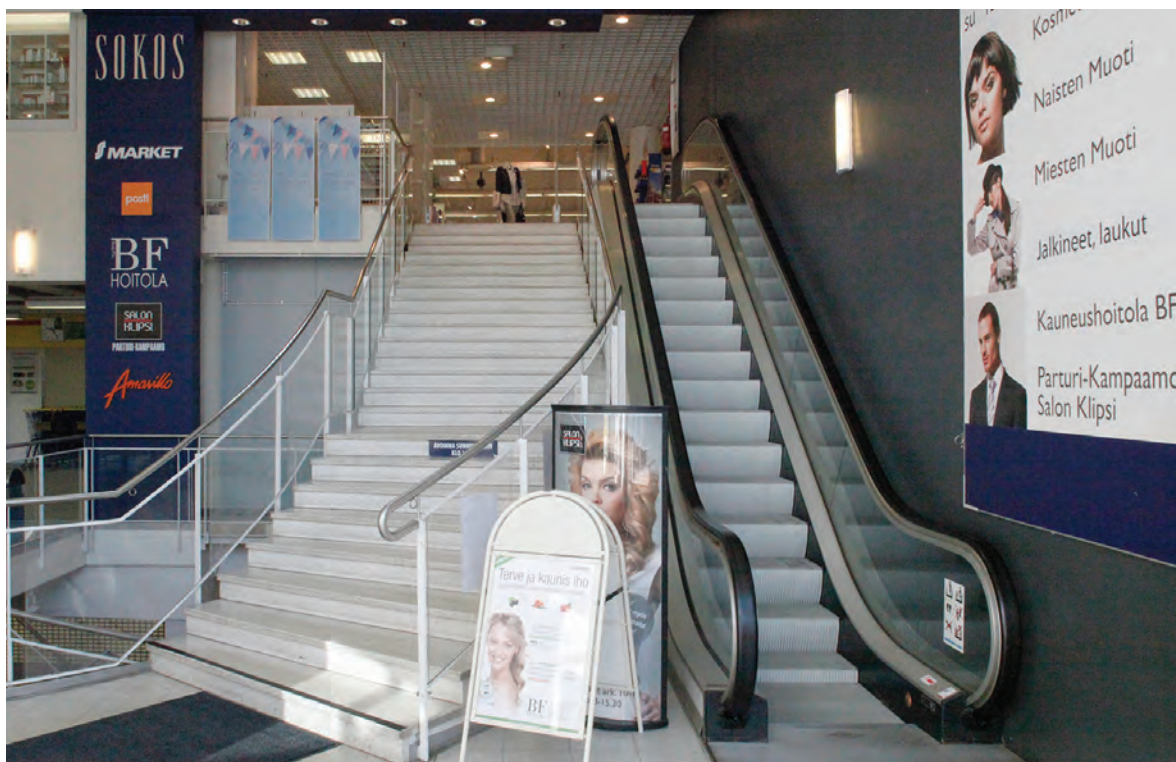
c) Kassat.

d) Ulkoseinän taittuminen on havaittavissa sisällä.

e) Myymälän ikkunat on teipattu kadulle päin.

f) Uusi pääporras ja liukuporras sekä pihan puolen aula on vuodelta 1993.

Sokos-tavaratalo

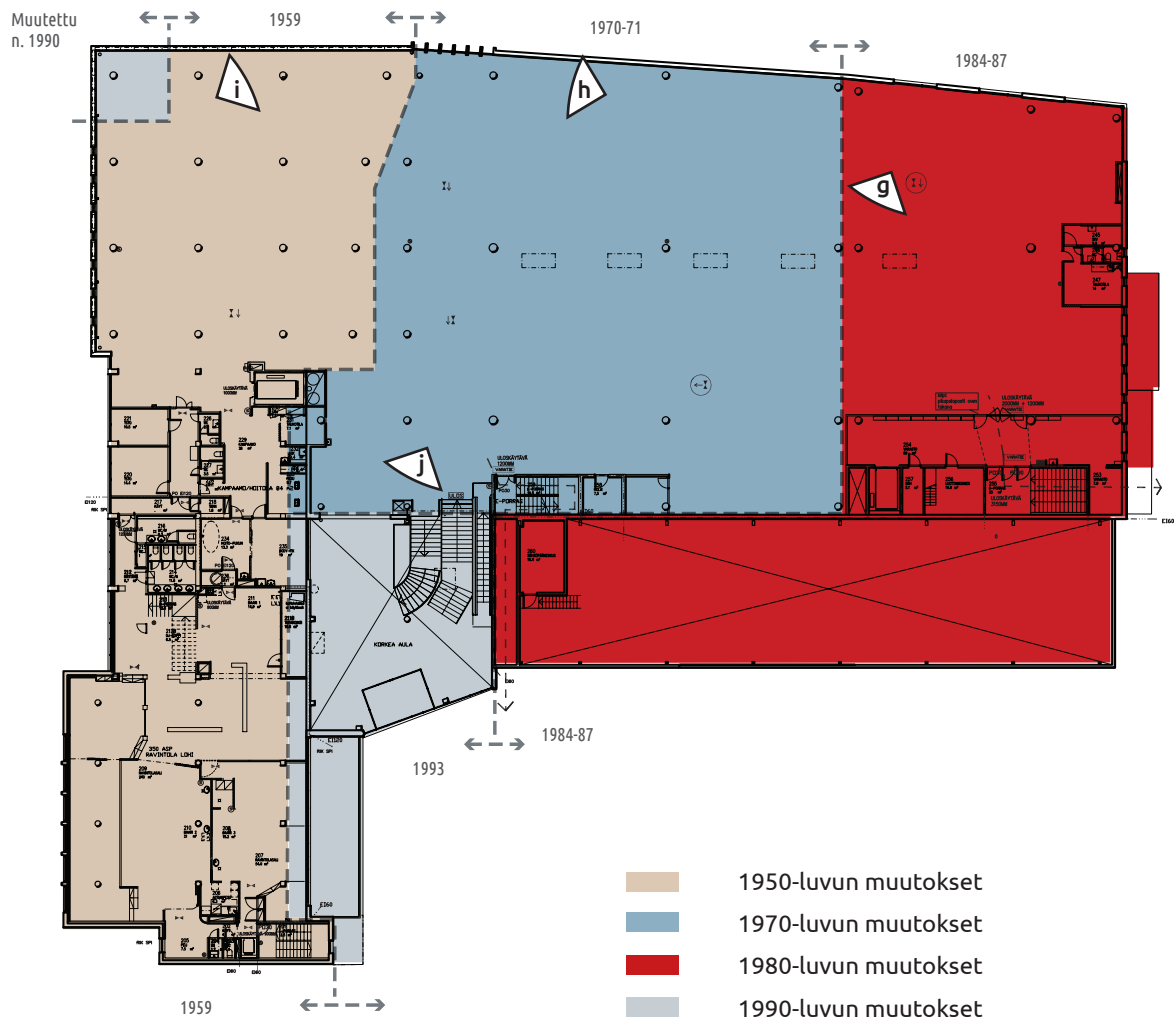
Toiseen kerrokseen johtavassa portaikossa on akryylikaiteet ja käsijohde ruostumattomasta teräksestä tehdystä putkesta. Portaan askelmat ovat valkobetonomosaiikkia. Toiseen kerrokseen johtaa myös liukuporras.

Sisäänkäynnin kohdalla toisen kerroksen katos-
sa on alakattoritiilöitä, muualla kerroksessa ei.

Toisen kerroksen katto on korotettu. 1970-luvun osassa on näkyvissä primääripalkiston päällä uudempi sekundääripalkisto, jonka päälle 1970-luvun elementtirakenteinen yläpohja on nostettu. Katossa on muutama ikkuna. Rakennuksen jatkokset on havaittavissa sisältä katon rakenteissa erilaisina yksityiskohtina.

Myymälän lattioilla on kulkureittien kohdalla vaaleaa puristelaattaa ja myyntipöytien kohdalla lautakuvioista iki-parkettia.

2. kerros

g) Tavaratalon kattorakenteista näkyy 1970-luvun elementtirakenteiden nosto sekundääripalkiston päälle.

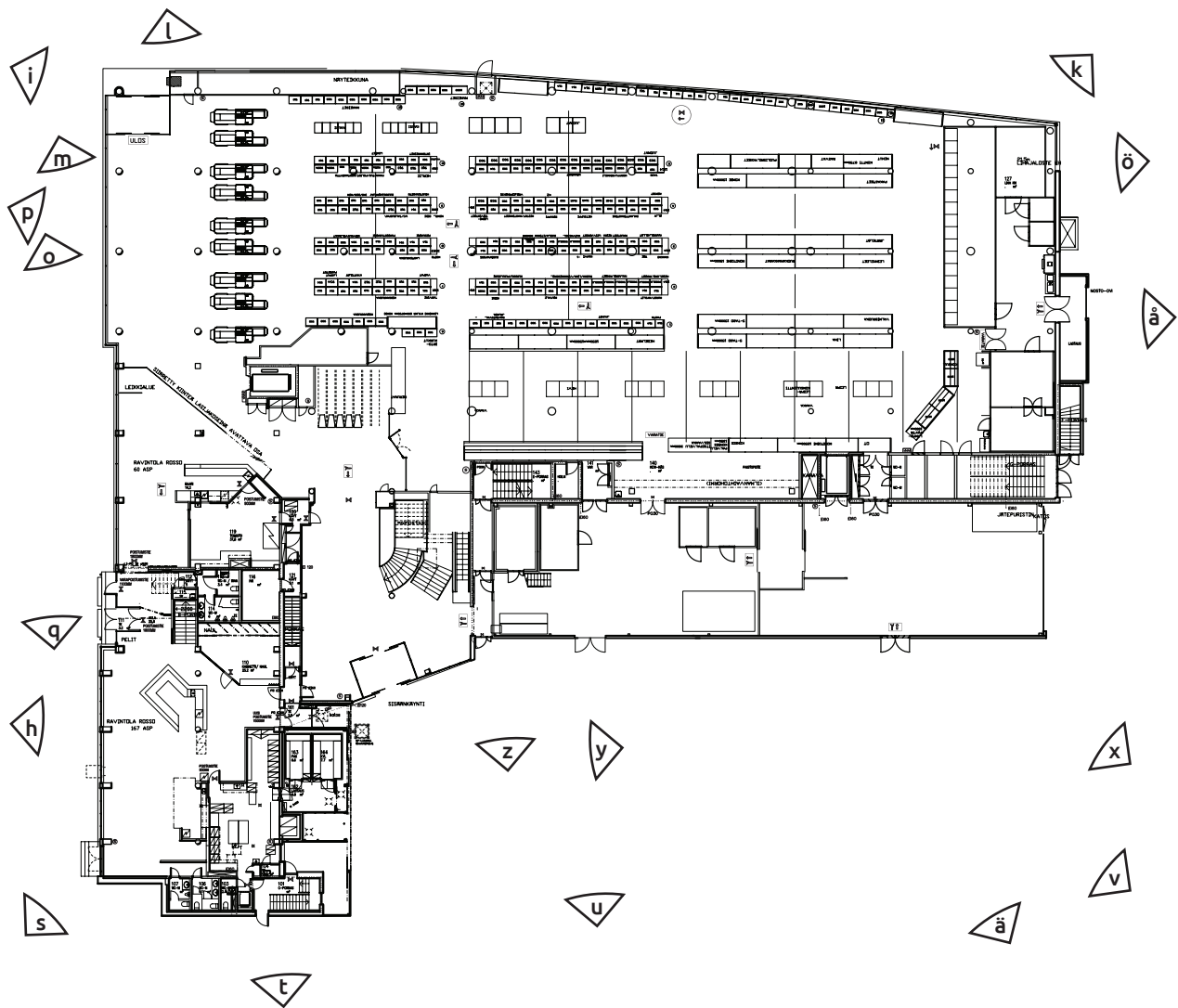
h) Kuva on otettu 1970-luvun alun pääsisäänkäynnin kohdalta.

i) Vanhan osan toisen kerroksen myymälä on ilmava seinän yläosan ikkunanauhan ansiosta.

j) Kompleksin pääsisäänkäynti on nykyisin pihan puolella koska asiakkaat saapuvat ensisijaisesti autolla.

Julkisivujen inventointi

Suurlohjankadun puoleinen julkisivu

Julkisivu on toteutettu kolmessa vaiheessa. 1959 valmistunut osa on Suurlohjankadun ja Vihdinkadun kulmassa, 1970 valmistunut osa rakennuksen keskivaiheilla ja 1980-luvun laajennus näkyy julkisivun itäpäässä. Uudet osat on toteutettu vanhan osan mittakaavaa ja ratkaisuja jatkamalla ja varioimalla. Eroavaisuudet näkyvät yksityiskohdissa. Lisäksi julkisivu tahtuu eri aikaisten osien rajojen kohdalla kadun suunnan mukaan.

1959 valmistuneen osan sokkeli on terastirapattu pystyurin. Siinä on ensimmäisen kerroksen korkuiset teräsikkunat ja ikkunat on lasitettu ruskein puulistoin. Maantasossa ikkunoissa on n. 20 senttimetriä syvä pelti. Toisessa kerroksessa on rapattu, umpinainen pinta, jonka yläpuolella on ikkunanauha. Rappauspinnassa on pystysuuntaisia koristeita.

Suurlohjan- ja Vihdinkadun kulmassa sijaitsevan sisäänkäynnin yhteyteen on sijoitettu pankkiautomaatti. Pylväissä on verhoitus suostumattomasta teräspellistä. Osa seinäpinnasta on myös verhottu teräspellillä. Katon alapinta on valokatto. Kulmassa ei alun perin ollut sisäänkäyntiä. Nykyinen järjestely on 1990-luvulta.

1970-luvulta peräisin olevassa keskiosassa on betonisokkeli ja ikkunoiden alla on kuparinen vesipelti. Maantasossa on teräslasiseinä ja toisen kerroksen umpinainen seinä on tehty valkobetonielementeistä. 1970-luvun sisäänkäynti on otettu pois käytöstä.

1980-luvun umpinaiset betonielementtiseinät ovat pesupintaisia. Betonissa on käytetty harmaata Portland-sementtiä. Toisessa kerroksessa on myös ikkunoista.

k) 1987 valmistuneessa osassa on myös ikkunoita toisen kerroksen korkeudella.

l) Kulman sisäänkäynti rakennettiin 1971, poistettiin 1987 ja rakennettiin uudelleen 1993.

m) 1970-luvun sisäänkäyntiä on korostettu julkisivun toisessa kerroksessa. Se on poistettu 1993.

h) Kuvateksti

Vihdinkadun julkisivu

Sokkeli on terastirapattu betonisokkeli. Suurlohjankadun päässä tavaratalon seinässä on toisen kerroksen korkeudella seitsemät ikkunaa, jotka on lisätty siihen ilmeisesti 1980-luvulla, jolloin kyseisen seinän taakse sijoitettiin konttoritilaa. Toisen kerroksen korkeudella on SOKOS-valokyltti. Rapatun vyöhykkeen päällä on ikkunanauha ja vastaava jyrkkä katon lape kuin Suurlohjankadun puolella.

Julkisivun keskiosan alakerran ikkunoiden välillä on kuparipeltiä. Toisessa kerroksessa on 1985 uusittu verhous hopean värisistä peltikaseteista ja harmaista kouruista. Alun perin julkisivussa on ollut Minerit-asbestisementtilevyt. Amarillo-ravintolan ruskeaksi anodisoidut teräs-alumiiniovat todennäköisesti 1990-luvulta ja katos 1970-luvulta. Porras on graniittilaatoilla verhottu betoniporras. Käsijohteet ovat ruostumattomasta teräsputkesta ja 1990-luvulta peräisin. Katoksen alapinta on maalattua lautaa ja reuna on sinkittyä levyä. Sisäänkäynnin yläpuolella ei enää ole kuparilevyverhous.

Ravintolaosassa Nyyrikinkadun päässä alkuperäisen pinnan säilyttänyt terastirapattu sokkeli on korkea. Ensimmäisen kerroksen ravintolati-

lan ikkunoiden välillä on säilynyt alkuperäistä pystyuritettua kuparipeltiä. Ikkunat on kuitenkin vaihdettu alumiinisiin. Alakerrassa sijainneen kansanravintolan alkuperäinen sisäänkäynti on poistettu käytöstä ja levytetty. Toinen kerros on ulokkeellinen ja muodostaa jalkakäytävää suojaavan katoksen. Sen julkisivu on rapattu. Toisen kerroksen alumiini-ikkunoiden päällä on edelleen Minerit-levyt. Niiden välissä on pilasterit, jotka rytmittävät räystäslinjaa. Tässä osassa rakennusta on pulpettikatto, minkä ansiosta rakennus on korkeampi Vihdinkadun puolella.

o) Vihdinkadun puoleinen levyverhous on uusittu.

p) Toiseen kerrokseen on lisätty ikkunoita umpi-osaan ja sisäänkäynti on tuotu nurkkaan. Katon ja räystäään profiili on säilynyt.

q) Vihdinkadun puolella oli alunperin tavaratalo, keskellä elintarvikeliike ja toisessa päädyssä ravintola.

r) Alunperin alakerrassa oli kansanravintola ja yläkerrossa hienompi ruokaravintola. Toisen kerroksen ravintolan ikkunat ovat madaltuneet kolmanneksella.

Nyyrikinkadun julkisivu

Nyyrikinkadun puoleinen vanhan osan julkisivu on umpinainen, rapattu julkisivu, jossa on kaksi ovea ja korkea sokkeli. Katto on taitteinen pulpettikatto.

s) Vihdin- ja Nyyrikinkadun kulmassa oli alunperin pieni aukio. 1959 valmistuneen rakennuksen pienimittakaavaisuus näkyy selvästi Vihdinkadun puolella.

t) Päädyssä näkyy 1950-luvun arkkitehtuurille tyypillinen pulpettikatto.

u) Sisäänajo Nyyrikin-
kadulta.

v) Kuvassa on etualalla
rakennuksen umpinainen
laajennus, joka oli ensin
kylmä varasto ja muutet-
tiin sitten myymälätilaksi.

x) Pihajulkisivua.

Julkisivu itään korttelin sisään

Pihan puolelle on rakennettu uusi kaksikerroksinen sisääntuloaula 1993. Sen julkisivu on alumiinirakenteinen ristikko, jonka aukot on lasitettu vaalean sinisellä julkisivulasilla. Myös alumiini on anodisoitu vaalean siniseksi. Sisäänkäynnin yllä on SOKOS-valomainos. Sisäänkäynnin edessä on vapaasti seisova kaareva katos. Sen vasemmalle puolelle jää jätehuollon teräskontti. Osan pihajulkisivusta muodostaa sisätilaksi muutettu varasto, jonka julkisivu on valkobetonielementeistä tehty. Pihan teräsovet ovat 1980–1990-luvulta.

säänkäynnin edessä on vapaasti seisova kaareva katos. Sen vasemmalle puolelle jää jätehuollon teräskontti. Osan pihajulkisivusta muodostaa sisätilaksi muutettu varasto, jonka julkisivu on valkobetonielementeistä tehty. Pihan teräsovet ovat 1980–1990-luvulta.

y) Kärryparkki ja uusi sisäänkäynti vuodelta 1993.

z) Uusi sisäänkäynti vuodelta 1993.

Pihat

Piha on aidattu matalalla betoniaidalla 1980-luvulla
Nyyrikinkadun puolelta ja Vihdinkadun kulmasta.

ä) Itäpääty.

ä) Pihaa rajaava betoniaita on 1980-luvun puolivälistä.

ö) Näkymä parkkikentän yli kohti tavarataloa idästä.

6

Yhteenveto

Vuonna 1959 valmistunut Seutu-Sokos Lohjan keskustassa edustaa SOK:n ensimmäisen polven tavaratalosukupolvea ja sen suunnitteli arkkitehti Pauli Lehtinen keskusjärjestön rakennusosastolla, missä pyrittiin laadukkaaseen, kestäväan ja selkeään rakentamiseen. Ennen tavaratalotoiminnan organisoimista vuonna 1960, osuusliikkeen parissa rakennettiin kymmenkunta tavarataloa. 1960-luvusta tuli Sokos-tavaratalojen kulta-aikaa. Vanhat puurakenteiset keskusmyymälät korvattiin kivirakenteisilla keskustavarataloilla. Tavaratalojen runsas tarjonta kohtasi hyvin kaupungistuvan, autoistuvan ja vaurastuvan suomalaisen kuluttajan tarpeet. Merkittävimmät tavaratalot nousivat suuriin kaupunkeihin. Arkkitehti Pauli Lehtinen profiloitui suurten tavaratalojen suunnittelijaksi. Hänen merkittävimpiä töitään ovat vuonna 1956 valmistunut Lahden Valtakulma yhdessä Armas Lehtisen kanssa sekä hänen suunnittelemansa suuret yksiköt Joensuuhun, Kouvolaan, Tampereelle ja Espoon Tapiolaan.

Seutu-Sokoksen suunnitteli arkkitehti Pauli Lehtinen esimiehensä Armas Lehtisen alaisuudessa. Kaksikerroksisen rakennuksen toiminnallinen monipuolisuus heijastuu sen ulkomuotoon. Pienimittakaavaisuus on leimaa-antava piirre tavaratalon varhaisimmalle, 1959 valmistuneelle osalle. Se rakennettiin kiinni naapuritaloon osaksi keskustakorttelia. Tavarataloa on laajennettu merkittävästi ensin 1970–1971, jolloin Suurlohjankadun varteen rakennettiin lisää myymälätilaa ja 1984–1987, jolloin rakennuksen pääsiipeä jatkettiin ja rakennusta laajennettiin myös pihalle päin. Suur-Seudun osuuskauppa

on hankkinut omistukseensa vähitellen korttelin muutkin tontit. Korttelia ja asemakaavaa on kehitetty tavaratalon elinvoimaisuuden ehdoilla 1950-luvun lopulta alkaen. Tavaratalon laajennukset seuraavat Suurlohjankadun varressa 1950-luvun rakennuksen kaksikerroksista mittaakaavaa ja materiaaliratkaisuja. Eriaikaisten osien välillä eron voi havaita yksityiskohdissa. Uudemmat ovat mykkiä katutilaan nähden, päinvastoin kuin 1950-luvun Vihdinkadun puoleinen osuus. Laajennukset on sovitettu kadun linjaan siten, että pääjulkisivu taittuu kaksi kertaa laajennusten rajan kohdalla katua myötäillen.

Vihdinkadun puoleinen julkisivu on verrattain hyvin säilynyt, mutta Suurlohjankadun puoleisen kokonaisuuden luonne on täysin erilainen kuin alun perin.

Tavaratalojen sisätilat ovat jatkuvan muutoksen kohteena, niin myös tässä tapauksessa. Pauli Lehtinen on korostanut runkojärjestelmän joustavan mitoituksen ja muunneltavuuden merkitystä tavarataloissa. Rungon, teknisten järjestelmien ja sisustuksen uusimisen syklit ovat erilaisia. Lohjan Sokoksen sisätilat ovat kokeneet monta vaihetta, teknisiä järjestelmiä on uusittu, ja pääsisäänkäyntien paikat ovat muuttuneet siten, että painopiste on nykyisin pihalla 1993 tehdyn muutoksen tuloksena. Autoja on enemmän ja tavaratalokokonaisuudesta on tullut koko korttelin kattava, itsenäinen rakennus. Vanha kauppapaikka on ilmeisen hyvin tarkoitukseensa sopiva Lohjan erään pääväylän varressa.

Lähteet

Sähköpostit

Lohjan kaupungin asemakaava-arkkitehti Juha Anttilan sähköposti 25.2.2015.

Arkistolähteet

Lohjan kaupunki, Ympäristötoimi/Kaavoitus (LKY)
Ilmavalokuvat ja asemakaavat.

Lohjan kaupunki, Kaupunginarkisto (LKA)
Rakennuslupa-asiakirjat.

Lohjan kaupunki, Kaupunginmuseo (LM)
Valokuva ensimmäisestä keskustuomipaikasta.

Arkkitehtuurimuseo (MFA)
Valokuva Valtakulmasta.

Maanmittauslaitos (MML)
Sähköinen karttapalvelu

Suur-Seudun Osuuskauppa (SSO)
Rakennuspiirustuksia.

Pauli Lehtisen yksityisarkisto (PL)
Valokuvat.

S-ryhmän arkisto (SOK)
Rakennuspiirustuksia.

Kirjalliset lähteet

Brunnström, Lisa, 2004. *Det svenska folkhemsbygget. Om Kooperativa Förbundets arkitektkontor*. Stockholm: Arkitektur förlag.

Herranen, Timo, 2004. *Yhdessä eteenpäin SOK 100 vuotta 1904–2004*. [Kirja]. Helsinki: Edita.

Jokinen, Teppo, 1993. *Erkki Huttunen 1901–1956*. R. Nikola ja K. Paatero toim. [Kirja]. Helsinki: Rakennustaiteen museo.

Niskanen, Aino ja Lehtinen, Pekka, 2007. Pauli Lehtisen haastattelu 25.7.2007. Rakennustaiteen seura. [Tiedosto].

Nisula, Väinö, 1976. *Osuuskauppa Seutu. 50 palvelun vuotta 1926–1976*. [Kirja]. Mikkeli: Länsi-Savon kirjapaino.

Osuuskauppa-lehden artikkelit 1952–1979.

Perko, Touko, 1979. *Yhdessä enemmän SOK 1904–1979*. [Kirja]. Helsinki: Yhteiskirjapaino.

SOK:n vuosikertomukset 1952–1979.

Nettilähteet

Juri Nummelinin blogikirjoitus ”Poistoja Turun arkkitehtuurioppaasta”.

<http://blogit.image.fi/julkaisemattomia/poistoja-turun-arkkitehtuurioppaasta/>

Lahden museon nettisivu ”Kaupan ja palveluiden Lahti”.

<http://www.lahdenmuseot.fi/kuka-mita-lahti/lahden-historia/talous/kaupan-ja-palveluiden-lahti/>

Haettu 10.5.2015

S-ryhmän nettisivu ”Osuuskauppatoiminta Lohjan Seudulla”

<https://www.s-kanava.fi/web/s/sso/historia>

Haettu 16.5.2015

Liite: rakennusluvut

1959 Uudisrakennus
Lupatunnus:
Toimenpide: Uudisrakennus
Vahvistettu: 16.3.1959
Loppupäätös:
Hakija: Lohjan Seudun Osuusliike
Arkkitehtisuunnittelu: Armas Lehtinen ja Pauli Lehtinen, SOK:n Rakennusosasto
Piirustukset: LKA

1970 Liikerakennuksen laajennus
Lupatunnus: R094.70
Toimenpide: Liikerakennuksen laajennus- ja muutostyö
Vahvistettu: 6.7.1970
Loppukatselmus: 18.7.1971
Hakija: Osuuskauppa Seutu
Arkkitehtisuunnittelu: Pauli Lehtinen ja Rauno Raunio, SOK:n Rakennusosasto
Muuta: Poikkeuslupa 317/518/69/S
Piirustukset: LKA

1971 Mainostekstien sijoitus ja aidan rakentaminen
Lupatunnus: R116.71
Toimenpide: Muutos julkisivuun Suurlohjankadun puolella, Tavaratalon tunnuksien SEUTU SOKOS -tekstien sijoittaminen julkisivuille, ja tavaratalokiinteistön tontin alueen aidan rakentaminen.
Vahvistettu: 21.7.1971
Loppukatselmus: 26.7.1971
Hakija: Osuuskauppa Seutu
Arkkitehtisuunnittelu: Arkkitehti Rauno Raunio, SOK:n Rakennusosasto, Helsinki. Aitapiirustuksen laati rakennusmestari V. Rosenlöf
Piirustukset: LKA

1972 Ravintola Lohen laajennus
Lupatunnus: R0002.72
Ravintola Lohen laajennus, aiemman konttoritilan käyttöönotaminen ravintolan kabinettina ja baarina ja käynnin järjestäminen ravintolan keittiöstä ja salista tähän tilaan. Muutos sisäänkäyntiin, ulko-oveen ja Seudun tilojen muutostyö.
Vahvistettu: 26.2.1972
Loppukatselmus:
Hakija: Osuuskauppa Seutu
Arkkitehtisuunnittelu: Arkkitehti Rauno Raunio, SOK:n Rakennusosasto, Helsinki.
Piirustukset: LKA

1972 Ravintolan eteen sadekatos
Lupatunnus: R 032.72
Toimenpide: Sadekaton rakentaminen ravintolan pääsisäänkäynnin ulko-oven eteen. Ravintolan mainostekstin sijoittaminen sadekaton päälle. Liittyä edelliseen lupaan.
Vahvistettu: Järjestösoikeus 12.4.1972
Loppukatselmus:
Hakija: Osuuskauppa Seutu
Arkkitehtisuunnittelu: Arkkitehti Rauno Raunio, SOK:n Rakennusosasto, Helsinki.
Piirustukset: LKA

1972 Kaksoisravintolan muutostyö
Lupatunnus: R010.72
Muutos kaksoisravintola Lohi-Seudun sisäänkäyntiin, johon rakennettiin uusi tuulikaappi, alakertaan rakennettiin vaate-tila, alakerran aulaa laajennettiin, 2. kerroksen wc-osaston siirtäminen 1. kerrokseen tilaan, joka on ennen ollut mainostajien ja kiinteistöhuollon käytössä. Ravintola Lohen laajennus aikaisempaan konttoritilaan ja tarvittavat käyntien järjestelyt keittiöön. 1.-2. kerroksen välisen portaalan muutos uutta käyttöä varten. Toimenpide koskee samaa muutostyötä, jolle on myönnetty lupa R0002.72 26.1.1972.
Vahvistettu: 1.3.1972
Loppukatselmus: 27.4.1972
Hakija: Osuuskauppa Seutu
Arkkitehtisuunnittelu: Arkkitehti Rauno Raunio, SOK:n Rakennusosasto, Helsinki.
Piirustukset: LKA

1972 Ravintola Seudun muutostyö
Lupatunnus: R111.72
Toimenpide: 1. kerroksessa olevien sosiaalitilojen siirto pohjakerrokseen, josta on siirretty lämmityssäiliöt ulos. Uusi sisäänkäyntijärjestely tiloihin samasta ovesta kuin ravintolan sisäänkäynti. Kiinteän väliseinän poisto keittiön ja ravintolasalin väliltä itsepalvelumuotoista baaria varten. Kylmähuoneiden uudelleenjärjestely ja sisutuksen uusiminen kattomuotoineen.
Vahvistettu: 16.8.1972
Loppukatselmus: 23.11.1972
Arkkitehtisuunnittelu: Arkkitehti Rauno Raunio, SOK:n Rakennusosasto
Piirustukset: LKA

1979 Tilapäisen varaston rakentaminen
Lupatunnus: R71.79
Toimenpide: Tilapäisen varaston pystyttäminen viideksi vuodeksi 30.6.1984 saakka.
Vahvistettu: 27.8.1979
Loppukatselmus:
Hakija: Osuuskauppa Seutu
Suunnittelu: Insinööri Raimo Kaikkonen 1970
Muuta: Hankkeelle oli saatu Uudenmaan lääninhallituksen poikkeuslupa n:o Seu 3197 pty 9.4.1979, jonka mukaan rakennus oli poistettava ilman eri päätöstä 30.6.1980 mennessä.
Rakennuslupa, jonka lupatunnus on R 122.70, oli saatu jo 27.8.1970 tilapäisen varaston pystyttämiseksi viideksi vuodeksi.
Piirustukset: LKA

1981 Väliseinämuutoksia R 107.81
Toimenpide: Väliseinämuutos ravintolassa
Vahvistettu: 29.7.1981
Loppukatselmus: 9.9.1981
Hakija: Osuuskauppa Seutu
Arkkitehtisuunnittelu: Sisustusarkkitehti Leif Frelander
Piirustukset: LKA

1984 Varaston purkaminen
Lupatunnus:
Toimenpide: Kylmän ulkovaraston osittainen purkaminen. Purku 80 m2 ja jäljelle jäävä osa 400 m2.
Vahvistettu: ei vahvistettu.
Loppukatselmus:
Hakija: Osuuskauppa Seutu
Suunnittelu: Risto Lahti, Lohja
Piirustukset: LKA.
Lupahakemus palautettiin poikkeusluvan hakemista varten.

1987 Laajennus- ja muutostyö
Lupatunnus: R 275.85, R 030.87
Toimenpide: Tavaratalon laajennus ja välitason rakentaminen vanhaan osaan 2. kerroksen tasoon.
Vahvistettu: 19.12.1984
Loppukatselmus: 9.4.1987 (sisäpuoliset osat)
Hakija: Osuuskauppa Seutu
Arkkitehtisuunnittelu: Reima Ruokonen, SOK:n rakennusosasto, Helsinki
Muuta: Myönnetty lupa laajennukselle, joka käsitti majoitustilat sekä ullakkokerroksen saunatilat. Hakemukseen liittyi Lääninhallituksen poikkeuslupa. Rakennuspaikalla oli rakennuskielto, josta poikkeamiselle oli saatu lupa. Rakennuslautakunta pidensi rakennusluvan voimassaoloa 13.1.1987 saakka. Lupa laajennukselle oli myönnetty 11.12.1985.
Piirustukset: LKA

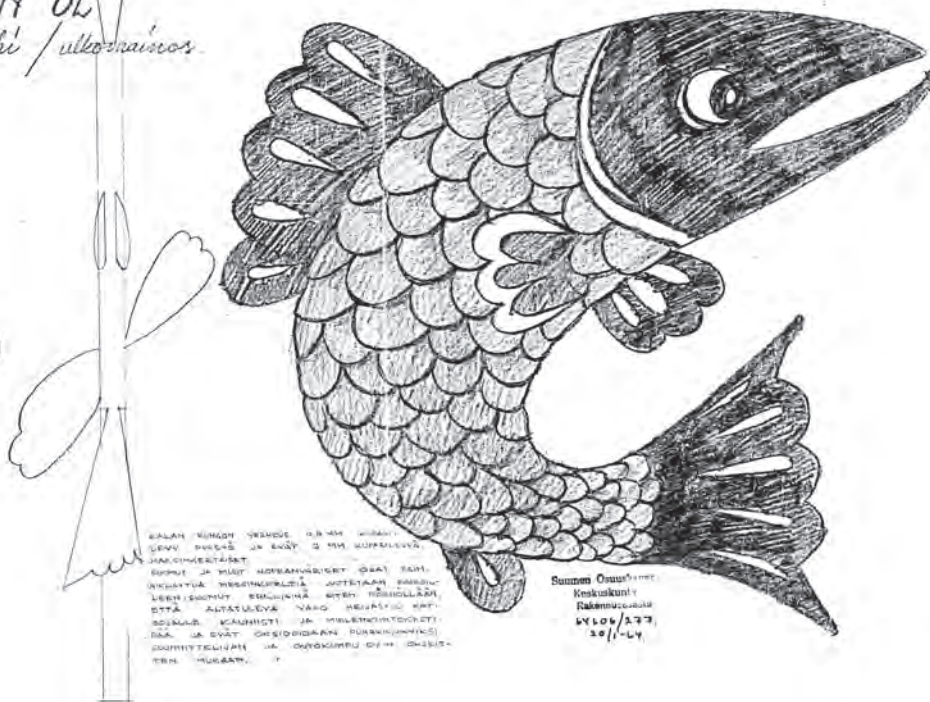
1987 Puutarhamyyntikatoks
Lupatunnus: 30.87
Toimenpide: Tavaratalossa huonetilamuutoksia sekä puutarhamyyntikatoksen rakentaminen sisäänkäyntikatoksen viereen pihalle (165 m2/ 530 m2).
Vahvistettu: 18.3.1987
Loppukatselmus:
Hakija: Osuuskauppa Seutu
Arkkitehtisuunnittelu: Reima Ruokonen, SOK:n rakennusosasto, Helsinki
Muuta: Luvan osana on mm. julkisivuväriyysuunnitelma
Piirustukset: LKA

1988 Ravintolan sisustusmuutoksia
Lupatunnus: 181.88
Toimenpide: Ravintolan sisustusmuutos 1. ja 2. kerroksessa sekä LVIS-laitteiden ja paloilmotuslaitteet uusiminen. Kellari- ja ullakkokerroksen LVIS-laitteiden uusiminen.
Vahvistettu: 27.7.1988
Loppukatselmus:
Hakija: Osuuskauppa Seutu
Suunnittelu: Jaakko Puro Puroplan ky
Piirustukset: LKA

1989 Vanhan porrasaukon valaminen umpeen
Lupatunnus: 28.89
Toimenpide: Vanha porrasaukko valetaan umpeen ja tilalle rakennetaan myymälätilaa.
Vahvistettu: 10.5.1981
Loppukatselmus:
Hakija: Osuuskauppa Seutu
Suunnittelu: Jukka Maja ky

Piirustukset: LKA.	1990 Varaston muutos liiketilaksi
1990 Pihajärjestely	Lupatunnus: 15.90
Lupatunnus: 31.89	Toimenpide: Kodin Raudan varaston muuttaminen liiketilaksi
Toimenpide: Pihajärjestely uudelleen muodostetulle tontille.	Vahvistettu: 9.3.1990
Vahvistettu: 14.3.1990	Loppukatselmus:
Loppukatselmus:	Hakija: Osuuskauppa Seutu
Hakija: Osuuskauppa Seutu	Suunnittelu: Jari Nordman, OK-Seutu
Arkkitehtisuunnittelu: Reima Ruokonen, SOK	Piirustukset: LKA
Piirustukset: LKA.	
1989 Julkisivumuutos	1991 Uusi oviaukko ja tuulikaappi
Lupatunnus 48.89	Lupatunnus: 5.91
Toimenpide: Julkisivumuutos: pankkiautomaatin asennus sekä valomainoksen sijoittaminen julkisivuun.	Toimenpide: uusi oviaukko ja tuulikaappi pullonpalautuksen yhteyteen.
Vahvistettu: 13.3.1989	Vahvistettu: 17.1.1991
Loppukatselmus:	Loppukatselmus:
Hakija: Osuuskauppa Seutu	Hakija: Osuuskauppa Seutu
Arkkitehtisuunnittelu: Reima Ruokonen	Suunnittelu: OK-Seutu Jari Nordman
Piirustukset: LKA	Piirustukset: LKA
1989 Uusia mainoslaitteita	1993 Laajennus, porrasmuutoksia ja uusi sisääntuloaula pihan puolelle
Lupatunnus 101.89	Lupatunnus: 93-5243-R
Toimenpide: Uusia mainoslaitteita ja opasteita sekä City-Sokoksen valomainos.	Toimenpide: Vanhan keskiportaikon poistaminen sekä uuden portaikon ja sisääntuloaulan rakentaminen pihan puolelle. Vanhan sisäänkäynnin poistaminen Suurlohjankadun puolelta sekä uuden sisäänkäynnin avaaminen Suurlohjankadun ja Vihdinkadun kulmaan.
Vahvistettu: 5.5.1989	Vahvistettu: 11.11.1993
Loppukatselmus:	Loppukatselmus: 1.5.1994
Hakija: Osuuskauppa Seutu	Hakija: Osuuskauppa Seutu
Arkkitehtisuunnittelu: Mainostoimisto Peevi Ky, Lohja	Arkkitehtisuunnittelu: Reima Ruokonen, SOK/ rakennusarkkitehti Matti Rahkila, Arkkitehtitoimisto Matti Rahkila
Piirustukset: LKA	Piirustukset: LKA
1990 Siirrettävä grillikioski	1996 Ravintoloiden saneeraus
Lupatunnus 306.90	Lupatunnus: 13.96
Toimenpide: Lupa siirrettävälle grillikioskille.	Toimenpide: Ravintola Lohen ja Rosson saneeraus.
Vahvistettu: 14.3.1990	Vahvistettu: 26.1.1996
Loppukatselmus:	Loppukatselmus:
Hakija: Osuuskauppa Seutu	Hakija: Osuuskauppa Seutu
Arkkitehtisuunnittelu: ST-Production Ltd.	Arkkitehtisuunnittelu: Sisustustoimisto Lehtokari Oy/arkkitehti Matti Rahkila
Piirustukset: LKA	

Piirustukset: LKA	Piirustukset: LKA
1996 Varaston muuttaminen myymäläksi kellarissa	2010 Muutoksia kellarikerroksessa
Lupatunnus: 166.96	Lupatunnus: 10-0068-R
Toimenpide: Osa varastosta muutetaan tilapäisesti myymäläksi kellarissa. Uusi sijoitus Info-tilalle ja ostoskärryille.	Toimenpide: Muutostöitä liikerakennuksen kellarikerroksessa: tilojen käyttötarkoitusten muutoksia, jakamista sekä poistumistiejärjestelyitä.
Vahvistettu: 2.10.1995	Vahvistettu: 16.3.2010
Loppukatselmus:	Loppukatselmus: Työ aloittamatta
Hakija: Suur-Seudun Osuuskauppa	Hakija: Suurseudun Osuuskauppa SSO
Arkkitehtisuunnittelu: Arkkitehtitoimisto Matti Rahkila	Pääsuunnittelija: Jalo Läspä
Piirustukset: LKA	Piirustukset: LKA
1997 Tavaratalon laajennus (tuulikaappi)	2012 Julkisivumuutos
Lupatunnus: 97-0318-R	Lupatunnus: 12-0249-I
Toimenpide: Tavaratalon laajennus (tuulikaappi)	Toimenpide: Rakennetaan ovi terassille.
Vahvistettu: 27.11.1997	Vahvistettu: 16.5.2012
Loppukatselmus: 28.5.1998	Loppukatselmus: Ei loppukatselmusehtoa.
Hakija: Osuuskauppa Seutu	Hakija: Suurseudun Osuuskauppa SSO
Piirustukset: LKA	Piirustukset: LKA
1998 Muutos: hampurilaisravintolan rakentaminen	
Lupatunnus: 98-0005-R	
Toimenpide: Tavaratalon muutostyö (hampurilaisravintola)	
Vahvistettu: 15.1.1998	
Loppukatselmus: 27.3.1998	
Hakija: Osuuskauppa Seutu	
Piirustukset: LKA	
1999 Muutoksia sisätiloissa	
Lupatunnus: 99-0116-R	
Toimenpide: Tavarataloon sisämuutoksia, taukotilat toimistoiksi ja kellarin tupakkahuone.	
Vahvistettu: 30.11.1999	
Loppukatselmus: Ei loppukatselmusehtoa.	
Hakija: Osuuskauppa Seutu	
Piirustukset: LKA	
2007 Tilamuutoksia ja tupakkahuone ravintolaan	
Lupatunnus: 07-0380-T	
Toimenpide: Tavaratalon tilamuutoksia ja tupakkahuone ravintolaan.	
Vahvistettu: 21.9.2007	
Loppukatselmus: 16.11.2007 (osittainen)	
Hakija: Osuuskauppa Seutu	

$\frac{1}{5}$

KALAN KUNON YHDEYS O.S. 1955
 LEVY 000000 JA EVÄT 2 MYN KUPPILUOKA.
 JAAKONKERTAISET
 KORTIT JA MUUT NORBANKKIKORTIT OSAI SAH.
 KORTIT JA KASSAKORTIT JOUTAJAN KASSAN
 LEIKKIMUKSET KASSAKORTIN KUTU KASSAKORTIN
 OSTA AJATUSTEYLA VARS KASSAKORTIN KASSA
 KASSAKORTIN KASSAKORTIN JA KASSAKORTIN KASSA
 KASSA JA EVÄT KASSAKORTIN KASSAKORTIN
 KASSAKORTIN KASSAKORTIN JA KASSAKORTIN KASSA
 KASSAKORTIN KASSAKORTIN JA KASSAKORTIN KASSA

Suomen Osuusliiton
Keskuskunta
Rakennustalon
64606/177
20/1-14

Arkkitehtitoimisto ark-byroo
Kustaankatu 3, 00500 Helsinki
info@arkbyroo.fi | www.arkbyroo.fi
p. 010 2350 566